

**УИЛЯМ ШЕКСПИР
ДОБРИЯТ КРАЙ ОПРАВЯ
ВСИЧКО**

Превод от английски: Валери Петров, 1976

chitanka.info

ДОБРИЯТ КРАЙ ОПРАВЯ ВСИЧКО^[0]

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

ФРЕНСКИЯТ КРАЛ

ФЛОРЕНТИЙСКИЯТ ДУК

БЕРТРАМ — русильонски граф

ЛАФЬО — стар благородник

ПАРОЛ — придружител на Бертрам

ДОМОУПРАВИТЕЛЯТ РИНАЛДО, ШУТЪТ ЛАВАШ —
служители на Графинята

ПАЖ

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК, ВТОРИ БЛАГОРОДНИК — Братя
Дюмен, френски дворяни

ПРИДВОРЕН — чужденец

РУСИЛЬОНСКАТА ГРАФИНЯ — майка на Бертрам

ЕЛЕНА — възпитаница на Графинята

ВДОВИЦА — възрастна флорентийка

ДИАНА — нейна дъщеря

МАРИАНА — тяхна съседка

Френски и флорентински благородници, офицери, войници,
стражи, слуги.

Място на действието — Русильон, Париж, Флоренция и
Марсилия.

---

[0] Оригиналното заглавие на драмата е „*All’s well that Ends well*“ — добро е всичко, което завършва добре. Името на Парол (Paroles) означава „думи“, т.е. дърдорко. ↑

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Графският дворец в Русильон.

Влизат — в траур — Бертрам, Русильонската графиня, Елена и Лафьо.

ГРАФИНЯТА

Изпращайки те, сине мой, погребвам втори път мъжа си.

БЕРТРАМ

Пък аз, майко, заминавайки, оплаквам втори път смъртта на баща си. Но трябва да изпълня волята на краля, сега мой настойник^[1], до гроб мой суверен.

ЛАФЬО

В негово лице вие ще имате, госпожо, втори съпруг, вие, млади графе — втори баща. Той, който е бил винаги и към всекиго добър, несъмнено ще насочи добротата си и към вас; вашите достойнства биха намерили добрина дори у други, където тя е оскъдна, камо ли да я търсят напразно у него, където е в такова обилие.

ГРАФИНЯТА

Има ли надежда негово величество да се поправи?

ЛАФЬО

Уви, госпожо, бедният ни крал освободи всичките си лекари, тъй като те му загубиха толкоз време във все нови надежди, че той загуби всяка надежда с течение на времето.

ГРАФИНЯТА

Бащата на тази млада госпожица беше — о, колко е скръбно това „беше“! — казвам, беше почти толкоз учен в медицината, колкото благороден по душа. Ако го нямаше това „почти“, той би направил човешката природа безсмъртна и би оставил без работа скелета с

косата. Какво щастие би било сега за негово величество да беше баща ѝ още жив! Убедена съм, че това би означавало смърт за болестта му.

ЛАФЬО

Как се казваше той, госпожо?

ГРАФИНЯТА

Жерар Нарбонски, господине. Лекар знаменит и напълно достоен за своята знаменитост.

ЛАФЬО

Да, той беше наистина велик учен, госпожо. Кралят неотдавна горещо го похвали и оплака. Той беше достатъчно изкусен, за да бъде и днес жив, ако науката можеше да се бори с тленността ни.

БЕРТРАМ

А от какво е болен кралят, драги господине?

ЛАФЬО

От неизлечим гнойник, господине.

БЕРТРАМ

Не знаех за тази му болест.

ЛАФЬО

Уви, за нея знаят вече всички. Тази девойка, значи, е дъщеря на Жерар Нарбонски?

ГРАФИНЯТА

Единственото му чедо, господине, и поверено на моята опека. Тя ме изпълва с надежда, че възпитанието ѝ ще украси нрава, който е унаследила; а това прави ценните заложи още по-ценни. Защото, когато един ум с добри качества е зле възпитан, похвалите към него имат вкус на съжаление: достойнствата му тогава са и предатели. А при нея те радват още повече, защото не са примесени с нищо. Изобщо наследила е много и много е придобила.

ЛАФЬО

Вашите думи, госпожо, изтръгват сълзи от очите и.

ГРАФИНЯТА

Сълзите са най-добрата подправка, с която една девойка може да вкусува похвалите към нея. А винаги, щом споменът за нейния баща докосне сърцето ѝ, насилницата скръб грабва румянеца от нейните страни... Хайде, Елено! Стига толкоз! Може някой да помисли, че повече показваш скръб, отколкото...

ЕЛЕНА

Аз наистина показвам скръб, но съм скръбна и наистина.

ЛАФЬО

Умерената печал е дълг към мъртвия, а излишната — враг за живия.

ГРАФИНЯТА

И когато живият воюва с нея, тя умира от своите излишества.

БЕРТРАМ

Госпожо, благословете, моля ви, своя син!

ЛАФЬО

Как да разбираме това?

ГРАФИНЯТА

Бъди благословен, Бертраме мой,
и наследи баща си както в образ,
така и по душа! За първенство
да спорят в тебе качества и кръв;
да съответства твоето достойнство
на потеклото ти! Помни от мен:
любов към всички — вяра във малцина —
неправда спрямо никого! Внушавай
със силата си страх у своя враг,
но рядко я използвай! Във гърдта си

приятеля завинаги заключвай!
Да те упрекват, че си мълчалив,
но не и да те сочат за бърливост!
И да ти прати Господ всичко друго,
което още би те украсило
и майка за сина си би могла
от него да изпроси!... Господине,
предавам ви един зелен придворен.
Съветвайте го!

ЛАФЬО

Той ще има всичко,
с което бих могъл да му помогна.

ГРАФИНЯТА

На добър път, Бертраме! Бог със теб!

Излиза.

БЕРТРАМ

Да бъдат ваши слуги, майко, всички радости, които бихте си пожелали! (*Към Елена.*) Утешете моята майка и ваша господарка; и грижете се за нея!

ЛАФЬО

Сбогом, драга госпожице! Вие трябва да поддържате доброто име на баща си.

Излиза заедно с Бертрам.

ЕЛЕНА

Да беше само туй! Не, тези сълзи,
които те отдават на баща ми,
по-щедри са от другите, с които
изпратих го. Какъв бе той? Не помня.
Въображението ми е пълно

единствено с Бертрамовия образ.
Злочеста аз! Живот за мене няма
без него, ах! А да го пожела
за свой съпруг, е все едно да искам
една звезда в небето — тъй високо
е той над мен! В един страничен лъч
от неговия диамантен блясък
аз трябва да живея, вълн, далеч от
сияйната му сфера^[2]! И как болно
във мене дръзновената любов
терзае себе си! Така си пати
кошутата, обикнала лъва.
Макар и мъка, сладко бе да бъда
до него всеки ден и да записвам
челото му, извитите му вежди,
соколовия взор, блестящ под тях,
в тетрадката на своето сърце,
разгърната за всякоя чертица
на милия му лик! Но той замина
и на душата ми остава само
да освещава скъдните реликви,
останали от него!... Кой ли иде?

Влиза Парол.

Един, когото — бедна аз! — обикнах,
защото тръгва с него; а го зная
като велик лъжец, глупак и пъзлю,
но тез пороци явни тъй стоят му,
че все намират топъл дом, когато
отвън стоманената доблест зъзне
със вледенени кокали; но впрочем
не пръв път виждаме мъдрец да бъде
на служба у богатия тъпак!

ПАРОЛ

Да ви пази Бог, кралице!

ЕЛЕНА

Вас също, императоре!

ПАРОЛ

Аз? Не съм такъв!

ЕЛЕНА

И аз не съм такава!

ПАРОЛ

Върху девствеността ли размишлявате?

ЕЛЕНА

Да. Вие сте малко нещо войник — позволете да ви задам един въпрос: мъжът е противник на девствеността ни. Как да браним крепостта си от него?

ПАРОЛ

Като не го пускате вътре.

ЕЛЕНА

Но той ни атакува. А девствеността ни, колкото и храбро да се сражава, е слаба. Препоръчайте ни някакъв нов способ за отбрана!

ПАРОЛ

Няма такъв. Мъжът ще ви обсади, ще ви подкопае, минира и пробивът ви е сигурен.

ЕЛЕНА

Да пази Бог бедната ни девственост от тези майстори на подкопи и пробиви! Няма ли някаква военна хитрост, с която девствениците да могат да надделяят над мъжете?

ПАРОЛ

Те могат да надделяват над тях само като падат под тях. И обратно, ако отблъскват всичките им пристъпи, търпят поражение. Защото стратегията на природата не иска да се опазва девствеността, а

да се загубва. Колкото повече жени губят девствеността си, толкова по-голям става броят на девствениците. Нито една девственица не се е появявала на този свят, без преди това друга да е загубила своята девственост. Това, от което вие сте направена, е материал за произвеждане на нови девственици. Девствеността, ако се загуби веднъж, може да се възпроизведе десет пъти, а ако се опазва всеки път, се загубва безвъзвратно. Студена спътница е тя — прогонете я, дорде е време!

ЕЛЕНА

Ще си я пазя още малко, дори с риск да ми остане завинаги.

ПАРОЛ

И ще сглупите. Това е против природния закон. Който говори в защита на девствеността, напада майка си и, значи, извършва най-страшна проява на непокорство към родител. Жените, които се опазват девствени, са също като тези, дето се обесват, и трябва, като тях, за тежко престъпление срещу природата да бъдат погребвани край пътищата, далеч от осветената пръст. Девствеността като сиренето поражда червеите си, самоизяжда се докрай и умира от собствената си гордост. Освен това девствеността е заядлива, надута, ленива и пълна със себелюбие, което е най-тежкият грях според Писанието. Стига сте я пазили — от това ще имате само загуба! За година тя се удвоява — не е лошо нарастване на основния ви капитал, който при това ще пострада съвсем малко! Махайте я, ви казвам!

ЕЛЕНА

Но как трябва да постъпи една жена, за да я даде на мъж по свой избор?

ПАРОЛ

Да видим. Моят съвет е — не чакайте оня, който никога няма да ви я поиска! Девствеността е стока, която губи от залежаване: колкото повече стои на склад, толкова повече ѝ пада цената. Отървете се от нея, додето я търсят! Не изпускайте момента! Остарее ли, става като стара аристократка, която, макар да се докарва много, не може да си докара нито един обожател: заприличва на тези скъпоценни брошки и

зъбочистки, които отдавна са излезли от мода. Слушайте мене: от състаряването стават по-хубави вината, но не и женските бузки. Презрялата девственост прилича на сушена круша — грозна на вид, суха на вкус. Ей Богу, точ в точ, сушена круша! Някога е била сочна, а сега посочете ми за какво може да послужи!

ЕЛЕНА

Не, още не! Но, Боже мой, във двора
ще има господарят ви тъй много
„красавици“, „повелителки“, „звезди“,
„богини“, „феникси“^[3], „кумири“, „перли“,
„предателки“, „слънца“ и още разни
„светици зли“, „съзвучия нестройни“,
„чаровни гибели“ — какви ли не,
названи все със прозвищата луди,
които този кръстник Купидон
измисля слепешката! Там той трябва...
Какво ли трябва, аз сама не зная.
О, Господи! Училище е дворът,
пък аз на него...

ПАРОЛ

Вий какво „на него“?

ЕЛЕНА

Желая му доброто. Но уви...

ПАРОЛ

Уви какво?

ЕЛЕНА

Уви, желанията са безплатни
и ние, низките по род, чиято
съдба е да живеем само с тях,
не можем да ги пращаме след тези,
които са ни драги, тъй че те
по тяхното въздействие да чувстват

какво желаем им, ах, без надежда
дори за благодарност!

Влиза Паж.

ПАЖЪТ

Господин Парол, младият господар ви вика.

ПАРОЛ

Сбогом, миличка! В двора често ще си мисля за вас, ако не ви забравя веднага.

ЕЛЕНА

Вие явно сте роден под милостива звезда, господин Парол!

ПАРОЛ

Да, под Марс.

ЕЛЕНА

„Под“ него, именно!

ПАРОЛ

Защо?

ЕЛЕНА

Защото като войник сте май под всички други — как ще бъдете наравно със самия Марс?

ПАРОЛ

Аз, госпожице, съм роден при напредващ Марс!

ЕЛЕНА

А според моята астрология — при отстъпващ.

ПАРОЛ

Защо?

ЕЛЕНА

Защото казват, че сте правели същото в боя.

ПАРОЛ

За да спечеля предимство!

ЕЛЕНА

Бягството го печели най-добре, когато страхът ни е командир. Съюзът във вас между храбростта и страха изглежда ви окриля добре.

ПАРОЛ

Зает съм много и нямам време за остроумни отговори. Когато се завърна свършен кавалер, ще ви преподам някой и друг урок, за да схващате размишленията на един изтънчен ум и издържате на пробивната му сила. Защото инак невежеството ще ви погуби и тъй ще си умрете в неблагодарност. Сбогом! Ако имате време, молете се Богу, ако не — спомняйте си своите приятели! А най-добре е да си намерите мъж, за да получите от него същото, което той ще получи от вас! И тъй, сбогом!

Излиза.

ЕЛЕНА

Нерядко помощта, която ние очакваме от Господа, се крие в самите нас. Небето горе дава на нас, тук долу, свобода такава, че спъва само оногова, който не знае дръзко да поиска своето. Коя е силата, която тласка сърцето ми да търси нежна ласка в така издигнати за него сфери, че отклик да не може да намери? Природата. Тя прави свои, близки тез, дето на високи и на низки

Фортуна разделила е. И само
за оня, който счита преголямо
усилието си, е толкоз сложно
да стори невъзможното възможно.
Кога любов упорна и гореща
не е намирала любов отсреща?
Таз кралска болест... Може да сгреша,
но аз решила съм, а щом реша!...

Излиза.

---

[1] „... сега мой настойник...“ — кралят във феодални времена бил смятан за настойник на всеки млад дворянин, останал без баща. ↑

[2] „... далеч от сияйната му сфера...“ — съгласно учението на питагорейците светът се състоял от няколко включени една в друга въртящи се кристални сфери, към които били закрепени „подвижните звезди“ и които сами били включени в обхващащата цялата Вселена сфера на „неподвижните звезди“. При движението си сферите издавали хармонична музика, достъпна само за избрани. ↑

[3] *Феникс* (мит.) — приказна птица, съществуваща „в единствен екземпляр“, която, щом бивала заплашена от смъртта, се самоизгаряла и възкръсвала от пепелта. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Кралският дворец в Париж.

Тръбен звук. Влиза — с писмо в ръка Френският крал, следван от Придворни.

КРАЛЯТ

Сиена и Флоренция воюват
със променлив успех и напоследък
сраженията стават все по-тежки.

ПЪРВИ СЪВЕТНИК

Такава е мълвата, господарю.

КРАЛЯТ

И тя се потвърждава. Братовчед ми,
австрийският владетел, тук ми пише,
че флорентийците ще се обърнат
към нас за спешна помощ и с това си
предупреждение той явно иска
да им отвърнем с отказ.

ПЪРВИ СЪВЕТНИК

Толкоз пъти
той мъдрост и привързаност към вас
доказвал е, кралю, че заслужава
доверието ви.

КРАЛЯТ

Това е тъй.
Молбата на Флоренция за нас е
отхвърлена, преди да е дошла.
Но който френски рицар пожелае
да служи във Тосканската^[6] война,
ще може да помага на онази

страна, която сам си избере.

ВТОРИ СЪВЕТНИК

И туй ще бъде превъзходна школа
за нашата младеж, нетърпелива
за бойна слава.

Влизат Бертрам, Лафьо и Парол.

КРАЛЯТ

Кой е този момък?

ПЪРВИ СЪВЕТНИК

Наследникът на графство Русильон.
Бертрам на име.

КРАЛЯТ

Своя бащин образ
ти носиш, момко. Щедрата природа
личи си, те е ваяла грижливо.
Дано си наследил и доблестта
на татко си. Добре дошъл в Париж!

БЕРТРАМ

Кралю на Франция, пред твоя трон
смирено слагам дълг и благодарност!

КРАЛЯТ

Сега да имах силата от дните,
когато в дружба с татко ти за пръв път
опитвахме военния живот!
Обучен от войници първокласни,
той беше майстор в битките и дълго
живя със тях. Но вещицата Старост
прокрадна се към двама ни и подло
извади ни от строя. Да, със радост

припомням си за него. В млади дни
той беше с весел дух, какъвто виждам
и днес у младите; но докато
при тях шегите неусетно бият
самите шегобийци с грубостта си,
той беше чужд на гордост и хапливост,
освен ако пораждаше ги в него
хапливостта и гордостта на друг;
а, виж, честта му имаше тогава
часовник, който казваше и точно
кога в езика му да звънне гняв!
С по-низшите държеше се той сякаш
не помнеше за ранга им, смирено
величието си снизил до тях,
с което караше тез дребни люде
да се гордеят с неговата скромност,
сам скромно горд от техните похвали.
Такъв човек за пример аз бих дал
на днешната младеж и ако тя
желае да напредне, ще я видим
усърдно да върви назад към него.

БЕРТРАМ

Кралю, в тез ваши думи паметта
на татко ми е врязана по-щедро,
отколкото над гроба му. Не може
да има за похвалния му надпис
по-висше потвърждение.

КРАЛЯТ

Бих искал
при него да съм вече. Често, помня,
ми казваше — и сякаш че го чувам
(защото не пилееше слова
край хорските уши, а ги садеше
да раснат в тях и плод да дават сетне)
„Дано не доживея...“ — да, така

от мека меланхолия обхванат,
обичаше да казва той, когато
завършила бе някоя забава —
„... дано не доживея да се видя,
изчерпал маслото във своята лампа,
кадящ фитил за младите, които
презират всичко старо, мислят само
за кройки и приятелствата сменят
със модата!“ — Такъв завършек той
си пожелаваше и аз след него
сега желая, щом не мога вече
да нося в кошера ни мед, ни восък,
да свърша бързо, за да сторя място
за други.

ВТОРИ СЪВЕТНИК

Вий обичан сте, кралю,
и тез, които могат да заемат
най-малко това място, ще усетят
най-много липсата ви.

КРАЛЯТ

Не, тежа ви...
Лечителят на татко ти, младежо,
бе много знаменит. От колко време
починал е?

БЕРТРАМ

От половин година.

КРАЛЯТ

Да беше жив, аз бих се поверил
на неговия опит... Подкрепи ме!...
Онези, другите, ме изтощиха
със своите лечения. Сега
природата и болестта се борят
сами във мене... Радвам ти се, момко,

като на своя син. Добре дошъл!

БЕРТРАМ

Покорно благодарен вам, кралю!

Тръбен звук. Излизат.

---

[6] „... във *Тосканската война...*“ — Тоскана е област в Централна Италия, в която се намират градовете Флоренция и Сиена. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Графският дворец в Русилъон.

Влизат Графинята, Домоуправителят и Шутът.

ГРАФИНЯТА

Сега мога да ви чуя. Какво ще ми кажете за моята възпитаница?

ДОМОУПРАВИТЕЛЯТ

Госпожо, бих искал грижите, които положих, за да ви задоволя, да са вече вписани в книгата на досегашните ми заслуги, защото, когато изтъкваме заслугите си сами, накърняваме своята скромност и помрачаваме техния блясък.

ГРАФИНЯТА

Какво дири този мошеник тук? Вън, глупако! Не вярвам на всички оплаквания от твои пакости. Макар че това е чисто нехайство от моя страна, защото те знам достатъчно глупав, за да ги замислиш, и ловък, за да ги извършиш.

ШУТЪТ

Господарко, вие знаете, че аз съм само един нещастен бедняк.

ГРАФИНЯТА

Добре. Е?

ШУТЪТ

Не, господарко, да си бедняк не е толкоз добре, макар мнозина богаташи да ги чака пъкълът; но ако ваша светлост ми разреши да се венчая, ние с моята Изабела ще сторим, каквото ни е по силите.

ГРАФИНЯТА

Искаш да стигнеш до просяшка тояга?

ШУТЪТ

Не, но тоягата ми го проси, господарко.

ГРАФИНЯТА

Вече си трудно поносим!

ШУТЪТ

Но добре ще е, ако Изабела понесе и стане трудна от мене. Както се знае, „служба на чуждо — свое не ражда“, и аз си мисля, че докато не ми се роди нещо свое, ще бъда все въвн от небесната милост — нали децата са Божа благословия!

ГРАФИНЯТА

Значи искаш да се жениш заради тях?

ШУТЪТ

И заради плътта си, господарко. Тя ме тласка, а човек, като го тласка дяволът, върви, няма как!

ГРАФИНЯТА

Значи затуй повдигаш въпроса?

ШУТЪТ

Той се повдига сам, господарко, но, честна дума, имам и други причини, по-благочестиви.

ГРАФИНЯТА

А може ли светът да ги узнае?

ШУТЪТ

Аз, господарко, съм грешил много — като вас и всички от плът и кръв — и искам да се оженя и да се покая.

ГРАФИНЯТА

Да се покаеш за греховете си или да се разкаеш за женитбата?

ШУТЪТ

Освен това нямам приятели и се надявам, че ще се сдобия с такива покрай жена си.

ГРАФИНЯТА

Тези приятели ще са ти първи неприятели, глупако.

ШУТЪТ

Плитка сте, госпожо, по въпроса за приятелите, защото тези хитреци ще идат да вършат онази работа, която на мен ще е дотегнала. Който оре моята нива, ми спестява впряга, а оставя целия добив за мене. Ако аз за него съм рогат добитък, той пък е за мене ратай. Който доставя радост на жена ми, радва моята плът и кръв, който радва моята плът и кръв, обича моята плът и кръв; който обича моята плът и кръв, е мой приятел; ergo, който целува жена ми, е мой приятел. Ако хората приемаха да са това, което са, нямаше да се плашат от брака; защото младият пуритан Месон и дъртият папист Рибон^[7], може да имат различни мисли в мозъците, но челата им са еднакво украсени, така че в църковните си спорове биха могли да се кюскаат не по-зле от рогачите в гората.

ГРАФИНЯТА

Ти така ще си умреш — сквернословец и лъжец.

ШУТЪТ

Мъдрец искате да кажете, господарко, и който стига до мъдростта по най-късия път:

„Отдавнашен е тоз куплет,
но и сега на мода:
жените идат по късмет,
рогата — по природа!“

ГРАФИНЯТА

Махай се, драги! Друг път ще си поговорим по-дълго.

ДОМОУПРАВИТЕЛЯТ

Бихте ли му казали, госпожо, да повика госпожица Елена при вас? Бях почнал да ви говоря за нея.

ГРАФИНЯТА

Ей, ти! Кажи на младата госпожица, че искам да ѝ говоря. На Елена, да не сбъркаш!

ШУТЪТ

„Нима — тя рече, — падна Троя
сред плам и кръв, и вик,
мъже-глупци, заради тоя
примамлив женски лик^[8]?

Сред нас, жените, както знае
и сетният глупак,
на лоши пет една добра е...
не, не — на десет, а и тя е
съмнителна все пак!"

ГРАФИНЯТА

Една на десет, и то съмнителна? Ти се отдалечи от истинския текст, глупако!

ШУТЪТ

Но пък се приближих към истината, господарко. Една на десет! Да дадеше Бог добрите жени да се срещат тъй често! Ако бях енорийски свещеник, не бих се отказал от такъв десетък. Всяка десета жена — малко ли е? Когато, ако можеше да се появява поне по една добра жена при всяка комета или земетресение, пак би било грамадна печалба за нашия пол! Човек може да пукне, преди да си намери сваятна съпруга!

ГРАФИНЯТА

Марш отука, хитрецо, и изпълнявай, каквото ти заповядах!

ШУТЪТ

Да трябва мъж да изпълнява женски заповеди и нищо да не последва! Честта ми не е пуританка, но и тя се въздържа от насилие и

ще трябва да навлече белия стихар на смирението върху черното расо на гнева си^[9]. Отивам, тръгнах! Значи Елена да дойде?

Излиза.

ГРАФИНЯТА

Е, казвайте!

ДОМОУПРАВИТЕЛЯТ

Зная, госпожо, че обичате своята възпитаница.

ГРАФИНЯТА

Така е наистина! Нейният баща я повери на грижите ми, но тя и сама би могла да предяви законни права над обичта, която намира в дома ми. Достойна е за повече от това, което получава, и ще получи повече, отколкото би могла да поиска.

ДОМОУПРАВИТЕЛЯТ

Госпожо, преди ден-два се оказах по-близо до нея, отколкото, струва ми се, тя би могла да очаква. Беше сама и аз чух как езикът ѝ поверяваше на собствения ѝ слух думи, които тя, уверен съм, не би желала да стигнат до чуждо ухо. Говореше за своята любов към вашия син. Възкликна, че Фортуна не била никаква богиня, щом така много ги била отдалечила по степен един от друг; че Купидон не бил бог, щом можел да свързва само хора от еднакъв ранг; че Диана не била царица на девствениците, щом била допуснала една нейна рицарка да бъде пленена в първата схватка, без да се опита да я спаси на място или откупи по-късно. Това всичко тя изля с най-горестния тон, с който съм чувал да говори девица, и затова счетох за свой дълг да ви го съобщя веднага, за да знаете навреме, преди да се е случила някоя беда.

ГРАФИНЯТА

И добре сте постъпили, но запазете това, което сте узнали, за себе си. От доста време много признаци ме караха да подозирам това чувство, но везните се колебаеха и не знаех дали съм права, или не. А

сега искам да остана сама. Заклучете всичко това в сърцето си и благодаря ви за вашата преданост и усърдие. Ще продължим този разговор по-късно.

Домоуправителят излиза.

Влиза Елена.

Настрани.

И с мен бе тъй, когато млада бях.
Не се забравят тези мъки зли.
Трендафилът на младостта ни, ах,
разцъфва сред безжалостни бодли!
Ала човек от плът е и от кръв
и с младите законът е такъв;
това че буйна страст ги обладава
е знак, че в тях природата е здрава.
От млади дни тоз грях го помня аз,
и не за грях го смятахме тогаз!...
Да, туй ще е. Очите й го казват.

ЕЛЕНА

Какво ще заповядате, госпожо?

ГРАФИНЯТА

Нали съм твоя майка, мила моя?

ЕЛЕНА

Любима господарко!

ГРАФИНЯТА

„Майко!“ „Майко!“

Защо не „майко“? Сякаш че съгледа
змия, като ме чу да казвам „майка“!
Какво те стресна толкоз в тази дума?
Аз включих те във своето потомство
и значи съм ти майка. Много често
присадката, при избор сполучлив,
надвивайки природата, се хваща

към ствола ни, макар от чуждо семе.
От тебе вик родилен аз не знам,
но майчина любов ще ти отдам...
О, Господи! Какво ти е, момиче?
Нима туй слово „майка“ ти смразява
кръвта във жилите? Защо дъгата,
предвестница на изобилен дъжд,
блести на миглите ти? Затова ли,
че моя дъщеря си?

ЕЛЕНА

Затова че,
уви, не съм!

ГРАФИНЯТА

Но аз съм твоя майка,
повтарям ти!

ЕЛЕНА

Простете ми, госпожо!
На графа Русильонски аз не мога
да съм сестра. Той води своя корен
от знатен род, а моят род е низък
и жребият на двама ни е този:
да властва той над мен, а нему аз
да служа до последния си час.
Не съм сестра за него!

ГРАФИНЯТА

И аз майка
не съм за тебе?

ЕЛЕНА

Не, госпожо, вие
сте моя майка... О, да би могло
да сте ми майка, без да ми е брат
синът ви, графът! О, защо не може —

и повече от рая го желая! —
да сме ви син и дъщеря, без аз
сестра да бъда негова! Нима,
ако не сме сестра и брат със него,
наистина възможност друга няма
да ви зовем с туй име „майко“ двама?

ГРАФИНЯТА

О, да, Елено! Дъщеря за мен
ще бъде и снахата ми. Ах, как
тез думи „дъщеря“, „снаха“ разтупват
сърцето ти!... Сега пък побледня!
Страхът ми, значи, вярно е прозрял.
Сега разбирам твоето странене,
откривам извора на твоя плач.
Ти любиш моя син! Това е ясно!
И туй вълнение щеzakлейми
измислицата ти, ако речеш да
отричаш своите чувства; затова
кажи ми истината! Хайде, казвай!
Страните ти със плам една на друга
признават я; очите ти я виждат
и казват я по своему. Грехът,
единствен той могъл би да принуди
езика ти да крие упорито
таз истина! Нима е тъй, кажи!
Ако е тъй, добре си се оплела,
ако не е, под клетва отречи го!
Небето праща ме да ти помогна,
затуй кажи ми всичко!

ЕЛЕНА

О, простете!

ГРАФИНЯТА

Обичаш ли го?

ЕЛЕНА

Милост, господарко!

ГРАФИНЯТА

Обичаш ли го, питам?

ЕЛЕНА

Вий, госпожо,
нима не го обичате?

ГРАФИНЯТА

Хитруваш!

В основата на мойта обич има
причина всеизвестна. Хайде, хайде!
Признай ми туй, което и така
разкрито е!

ЕЛЕНА

Тогава си признавам
пред вас и пред небето, че веднага
над вас и след небето любя него,
сина ви, графа!... Беден, ала честен
е моят род, и любовта ми също
такава е. Не се гневете, моля,
той няма да пострада от това, че
обичам го! Не съм жена, която
преследва тоз, когото е избрала,
пък и не бих желала да го имам,
преди да го заслужи, а не виждам
как туй ще стане! Зная, че обичам
напразно, но наливам и наливам
в това огромно, безнадеждно сито
извиращата непрестанно струя
на своята любов! Като индийка
ръце простирам аз към свойто слънце,
което озарява във лицето
поклонницата си, ала дори

не я и забелязва! О, госпожо,
за туй, че съм обикнала, когото
и вий обичате, недейте среща
с необич обичта ми! Ако вие,
чиято зряла чест свидетел днес е
за добродетелност в момински дни,
сте някога изгаряли от пламък,
тъй странно смесил чистота и страст,
че вашите Диана и Венера
да са едно, смилете се над тази,
която — като в гатанка — тъй люби,
че там залага, дето явно губи,
и пий нектар, без устни да накваси,
щастлива, че живее във смъртта си!

ГРАФИНЯТА

Не се ли готвеше ти тези дни —
но честно! — да заминеш за Париж?

ЕЛЕНА

Да, готвех се.

ГРАФИНЯТА

Какво да правиш там?
Но искрено!

ЕЛЕНА

Заклевам се, госпожо,
не ще укривя нищичко от вас!
Баща ми, помните, ми завеща
преди смъртта си няколко рецепти
с почти вълшебно действие, събрани
от книгите или от личен опит,
които ми заръча да използвам
в най-редки случаи като лекарства
не от посредствените, а посредством
които се постигат чудеса.

Едно от тях доказано лекува
безмилостната болест, от която
угасва кралят ни.

ГРАФИНЯТА

И към Париж
влече те тази мисъл?

ЕЛЕНА

Граф Бертрам
на нея ме наведе, господарко.
Без него Крал, Париж, и Медицина
не биха съществували в ума ми!

ГРАФИНЯТА

Но как си представляваш, че ако
на краля ни предложиш своята помощ,
то той ще я приеме? В двора вече
и лекари, и болен са единни:
той в тях надежда няма, а пък те
са обявили него безнадежден.
Как, мислиш, той и те ще поверят
на някаква неучила девойка
болника, от когото толкоз школи,
изчерпали докрай учеността си,
са вдигнали ръце?

ЕЛЕНА

Госпожо, нещо
над знанията на баща ми, който
бе първомайстор в своята наука
ми казва, че добрата му рецепта,
ще бъде за тоз случай осветена
от най-щастливите звезди в небето;
и ако ваша чест ме пусне само,
главата си рискувайки със радост
за тъй висока цел, ще се наема

да изцерея нещастния ни крал
във даден срок!

ГРАФИНЯТА

И вярваш във това?

ЕЛЕНА

Уверена съм в него, господарко!

ГРАФИНЯТА

Добре тогаз! Изпращам те с любов!
Пътувай още утре! Ще получиш
пари, придружници и препоръки
до мои близки в двора. А оттук
за твоят дело аз ще моля Бога
и знай, че съм зад теб с каквото мога!

Излизат.

---

[7] „... младият пуританин Месон и дъртият папист Рибон...“ — имена, в оригинала Charbon (фр. Chair Bonne) и Poysam (фр. Poisson), свързани по всяка вероятност с разликите в отношението към постите между пуритани и католици. ↑

[8] „... падна Троя... женски лик...“ (мит.) — според легендата Троянската война избухнала заради жената на спартанския цар Менелай — Елена, която била открадната от Парис, син на Приам, цар на Троя. Шутът свързва античната Елена с едноименницата ѝ от пиесата. ↑

[9] „... белия стихар на смирението върху черното расо на гнева си...“ — по Шекспирово време още траели споровете за одеждите на свещениците. Англиканската църква не отменила католическия бял стихар и някои ревностни свещеници с калвинистки убеждения носели под него женевското черно расо. ↑

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Кралският дворец в Париж.

Тръбен звук. Влизат Кралят и неколцина млади Благородници — заминаващи, за да вземат участие във войната между Флоренция и Сиена, Бертрам, Парол и Свита.

КРАЛЯТ

На добър час, младежи благородни!...
И вам, смелчаци млади! Поделете
съвета ми поравно помежду си!
С дележа той цената си не губи —
ще стигне и за двете ви страни.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Кралю, дано когато се завърнем,
добили боен опит във чужбина,
ви сварим оздравял!

КРАЛЯТ

Не вярвам в туй,
макар сърцето още да отрича,
че мощната зараза, обсадила
снагата ми, проникнала е в него.
На добър час! Каквото и да стане,
чеда се покажете на достойни
французки благородници, та тази
Италия, запазила от Рим
единствено упадъка, да види,
че не за да ухажвате честта,
сте там отишли, а със нея в брак
да встъпите завинаги! Там, гдето
най-върлият търсач се е отказал,
търсете и намирайте, така че
да екне славата ви по света!

Е, тръгвайте!

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

На вашата повеля
покорно да е здравето, кралю!

КРАЛЯТ

И с италианките нащрек бъдете!
Говорят, че пред тяхната усмивка
французкият език не знаел „не“.
Преди да сте постъпили на служба,
не падайте във плен!

ПЪРВИ и ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

И туй ще помним.

КРАЛЯТ

На добър час!

Към свитата.

Подкрепяйте ме, моля!

Излиза, следван от Свитата.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Да идвахте със нас и вие, графе!

ПАРОЛ

Горкичкият! Вината не е в него.

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Като войната няма друго!

ПАРОЛ

Няма.

В живота си видял съм не една.

БЕРТРАМ

Държат ме тук и ме залъгват само
със разни „млад си“, „друг път“, „догодина“!

ПАРОЛ

Тогава какво чакаш? Измъкни се!

БЕРТРАМ

Герой салонен искат да ме правят,
с подметките си да им лъскам пода,
додето славата разграбят други
и шпагите за танците останат^[11]!
Кълна се в небесата, ще избягам!

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Такова бягство носи чест!

ПАРОЛ

Стори го!

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Ако ви трябва помощ, аз съм тука.
Довиждане!

БЕРТРАМ

Така се сраснах с вас,
че таз раздяла сякаш ме разкъсва.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Е, сбогом, капитане!

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Привет, месье Парол.

ПАРОЛ

Благородни герои, моят меч е сродник на вашите! Две думи само,
о, блестящи, искрометни смелчаци! В Спинийския полк ще срещнете

един капитан на име Фалшио. Той носи белег — спомен от бой — тук, на лявата буза. Ето този меч му го остави. Предайте му, че съм жив и здрав и чуйте го какво ще ви каже за мен!

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Ще го направим, капитане!

Излиза заедно с Втори благородник.

ПАРОЛ

Да ви закриля Марс, новоизлюпени храбреци! (Към Бертран.) А ти какво ще правиш?

БЕРТРАМ

Оставам в кралската свита.

ПАРОЛ

Разшири кръга на своята любезност към тези двама! Ти не напусна границите на хладното сбогуване. Засвидетелствай им малко повече сърдечност, защото те са просто живи брошки, кацнали върху шапката на Времето. По него те дават пример как се пристъпва, яде, говори съгласно излъчванията на най-модерната звезда и трябва човек да ги следва, па макар и дяволът да води танца им! Настигни ги и се сбогувай малко по-топло!

БЕРТРАМ

Отивам!

ПАРОЛ

Славни хлапета са и ще се научат да въртят меча!

Излиза заедно с Бертрам.

Влизат Кралят и Лафьо.

ЛАФЬО (коленичи)

Простете на слугата си, кралю,

за странната му вест!

КРАЛЯТ

Ще му простя,
като го видя прав.

ЛАФЬО

Тогава ето
един и прав, и опростен! Бих искал
за прошка вас да видя коленичил
пред мене и след туй по моя воля
изправил се на крак!

КРАЛЯТ

Да би могло,
главата бих ти счупил, за да имам
защо да коленича!

ЛАФЬО

Аз на вас пък
ще я подложя сам... Но, господарю,
изслушайте ме! Искате ли вие
да се простите с болестта си?

КРАЛЯТ

Не.

ЛАФЬО

А, гроздето е кисело, разбирам!
Но ако моят царствен кум Лисан
достигнал би до неговата сладост,
той би си zobнал, мисля. Или не?
Аз зная един лекар, който може
живот да вдъхне в камъка студен,
скалата да раздвижи, да накара
ваше величество да заиграе
канарски танц^[12], от гроба да събуди

самия крал Пипин^[13]... какво говоря?...
той даже Карл Велики^[14] би накарал
перо да грабне, за да съчини
любовен стих до нея!...

КРАЛЯТ

Как „до нея“?

ЛАФЬО

Така, защото лекарят е „тя“.
И тази „тя“ е в столицата вече
и стига вий да искате... Кълна се,
ако сериозната си мисъл мога
да ви предам с такава лека реч,
говорих с една лекарка, която
със своята младост, ученост и мъдрост
внуши ми удивление, което
не бих отдал на слабостта си само.
Кралю, узнайте за какво дошла е,
пък смейте се след туй!

КРАЛЯТ

Добре, Лафьо,
извикай това чудо, та на него
да се почудим с теб или на теб —
задето си се чудил тъй на него!

ЛАФЬО

Ний пак ще си говорим, и то скоро!

Отива към входа на залата.

КРАЛЯТ

Все тези дълги уводи към нищо!

ЛАФЬО

Елате, драга!

Влиза Елена.

КРАЛЯТ

Сякаш е крилат!

ЛАФЬО

Елате! Обяснете мисълта си
пред негово величество! Ликът ви
е на изменник гузен, но такива
изменници за него не са страшни.
Като Пандар^[15] по своднически сбрах ви
и ви оставям тук. На добър час!

Излиза.

КРАЛЯТ

Желаела си нещо да ни кажеш,
красавице?

ЕЛЕНА

Да, светли господарю.
Великият медик Жерар Нарбонски
бе мой баща.

КРАЛЯТ

Познавах го.

ЕЛЕНА

Тогаз
пред вас ще е излишно да го хваля.
На смъртното си ложе той ми даде
сред многото рецепти една главна,
която — като най-безценен плод
на своите познания и опит —

тържествено ми завеща да пазя
като окото си. Сега, узнала,
че вие, господарю, сте засегнат
от същата злокачествена болест,
върху която има пълна власт
лекарството на татко ми, аз дойдох,
смирена поданичка, да предложа
целебната му мощ и свойте грижи
на краля си.

КРАЛЯТ

Благодаря, девойко,
но как да ти повярваме, че можеш
да изцериш един недъг, пред който
цял лекарски колегиум е казал,
че в случаи подобни е безцелна
човешката намеса? Не, не бива
дотоам да замъгляваме ума си
с безумни упования, че своята
отказала на учените болест
да хвърляме в ръцете на баячи;
дотоам да унижаваме честта си,
че да прибягваме до шарлатанства
с надеждата дано помогнат те
там, дето няма помощ въобще.

ЕЛЕНА

Дълга си аз изпълних, господарю,
и таз награда за труда ми стига.
Не ви натрапвам своите услуги
и тръгвам си със скромната молба
да ме запомните не с лоша мисъл.

КРАЛЯТ

Неблагодарник само би отказал
на таз молба. Ти помощ ни предложи
и ний сме ти признателни тъй, както

е болният, разбрал, че иде краят,
към тез, които здраве му желаят.
Но туй, което аз съзнавам зряло,
девойче, ти не си и подозряло —
наивно е да вярват във сполука
болник без мощ и лекар без наука.

ЕЛЕНА

Не може опитът вреда да стори,
на който тъй отчаяно говори.
Бог често чудеса, в мощта си блага,
на немощни оръдия възлага:
според писанието мъдростта
говорела е с детските уста
пред учени, от нея удивени,
то казва как, от пясъци родени,
избликвали са в миг реки огромни
като морета; и морета помни
по чудо как пресъхвали са в миг,
учудвайки владетеля велик.
Кралю, в живота толкоз често туй е:
да чакаме очакваното всуе,
а другото, недавало надежда,
по чудо изведнъж да се нарежда!

КРАЛЯТ

Достатъчно! Върви си, млада моме!
Услугата не се заплаща, щом е
отказана. Върви! Благодаря ти.

ЕЛЕНА

И тъй грешим в живота много пъти.
Две думи, един дъх — и отклонена
намесата, от горе вдъхновена!
По свой закон решават небесата,
не както нас, които за нещата
по видимото сметки правим само;

затуй е саомнение голямо
да виждаме ръка човешка, гдето
намесил се е пръстът на небето.
Изпитайте, от все сърце ви моля,
не мен, кралю, а Божията воля!
Не съм аз шарлатанка и знахарка,
словата си претеглям с точна мярка:
не е таз ваша болест нелечима
и мойто средство власт над нея има!

КРАЛЯТ

Я гледай! И какъв е твоят срок?

ЕЛЕНА

Ако на двама ни помогне Бог,
преди на Феб^[16] конете втори път
златистия си плам да извъртят,
Вечерницата втори път преди
да топне лампа в сънени води;
за двайсет и четвърти път моряка
преди в часовника си да дочака
да изтекат зрънцата, болестта ви
ще излети и здрав ще ви остави!

КРАЛЯТ

А ако не, какво залагаш ти,
девойко смела?

ЕЛЕНА

Да ме сполети
позор и срам! По градските площади
да ме клеймят във шутовски балади
и гонена със вик на всяка крачка,
в мъчения да свърша като врачка!

КРАЛЯТ

Във нежния ти глас, девойко, чух

могъщо да тръби небесен дух,
и ето ме, повярвал в мит набожно
на туй, което смятах невъзможно!
Животът скъп е в твоите млади дни,
защото туй, което той цени —
девича прелест, свежест, храброст, ум,
ти имаш го в щастливия си друм,
а който всичко туй залага в миг,
безумец е или голям медик.
Цери ме, млада лекарко, но знай:
за теб е смъртоносен моят край!

ЕЛЕНА

Не спазя ли обета си във срока,
да имам за награда смърт жестока,
но в случай че балсамът ми надвие,
с каква цена ще го платите вие?

КРАЛЯТ

Сама кажи я!

ЕЛЕНА

И ще я получа?

КРАЛЯТ

Небето инак сам да си заключа!

ЕЛЕНА

Кралю, ще ме венчаете тогаз
за тоз, когото ви посоча аз.
Далеч от мен е всяка мисъл дръзка
със кралска кръв да пожелае връзка
със цел да видя чрез изнуден брак
над ниското си име царствен знак,
но знайте, че на мен сте обещали
кого да е от своите васали!

КРАЛЯТ

Да бъде тъй! Ти само изцери ме
и твое ще е неговото име!
Сама определи си краен час —
отдавам се на грижите ти аз!...
Би трябвало за тебе и за цяра —
макар че и така ти имам вяра —
да чуя още: да ми разясниш
отде си, кой доведе те в Париж;
но виждам те, че благо същество си
бъди благословена без въпроси!...
Крепете ме!... Ако успееш ти,
по кралски твоят крал ще ти плати!

Излизат.

---

[11] „... и шпагите за танците останат“ — по Шекспирово време било модно кавалерът да носи при танца къса шпага. ↑

[12] *Канарски танц* — жив танц, популярен по Шекспирово време. ↑

[13] „... Крал Пипин...“ — става дума за Пипин Къси (714–768), крал на франките, родоначалник на Каролингската династия. ↑

[14] *Карл Велики* — син на Пипин Къси (742–814), обединил под скиптъра си цяла Западна Европа. ↑

[15] *Пандар* — герой от историята за Троил и Кресида, чието име е станало в Англия синоним на сводник. ↑

[16] *Феб* (мит.) — друго име на Аполон. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Графският дворец в Русильон.

Влизат Графинята и Шутът.

ГРАФИНЯТА

Ела насам, господинчо. Сега ще проверя доброто ти възпитание.

ШУТЪТ

Ще се окажа добре хранен и зле възпитан, господарко. Знам си, ще ме изпратите най-много до кралския двор.

ГРАФИНЯТА

„Най-много“? Че кое място е за тебе високо, щом се изказваш така презрително за двора. „Най-много до кралския двор“, виж го ти!

ШУТЪТ

Искрено казано, господарко, човек, ако си има от Господа малко обноски, може да се измъкна в двора от всяко положение. За да не е способен да подгъва крак, да смъкна шапка, да си целува ръката^[17] и да си затваря устата, човек трябва да няма крака, ръце, устни и дори шапка, а такъв, то се знае, в двора не може да служи. Колкото за мене, аз имам един отговор, добър за всекиго.

ГРАФИНЯТА

Много щедър ще е, щом задоволява всички въпроси!

ШУТЪТ

Той е като бръснарския стол, който приляга на всички задници — дебели, остри, плоски, криви — изобщо на всякакви. Въпрос щом е, моят отговор му приляга!

ГРАФИНЯТА

И точно?

ШУТЪТ

Съвсем точно! Като монета на адвокатска длан, като косопас на дърта фльорца, като Томова шепа на Мегина гръд, като мазен млин на ден пред пости, като селски танц на майски празник, като гвоздей на дупката си, като хапльо на рогата си, като драка-жена на кавгаджия-мъж, като здрав монах на млада монахиня, като месна плънка на свинско черво!

ГРАФИНЯТА

И на всички въпроси?

ШУТЪТ

На всички — който и да ме пита, от най-високия дук, та чак до стражаря!

ГРАФИНЯТА

За да отговаря на толкоз въпроси, твоят отговор трябва да е ужасно дълъг.

ШУТЪТ

Една дреболия, ако го погледнем строго научно. Сега ще го чуете целия, от игла до конец. Запитайте ме дали не съм придворен! Няма да ви навреди, ако го научите.

ГРАФИНЯТА

За да се върна в детските дни — ако това би било възможно! — ще ти задам един глупав въпрос, та дано стана умна от този твой отговор... Простете, господине, не сте ли придворен?

ШУТЪТ

Боже мой, господине!... Ето как лесно се измъква човек. Продължавайте, още сто такива!

ГРАФИНЯТА

Моля ви, господине, имайте в мое лице един искрен приятел!

ШУТЪТ

Боже мой, господине!... Смело, смело! Продължавайте!

ГРАФИНЯТА

Боя се, господине, че това скромно ястие едва ли ще ви хареса!

ШУТЪТ

Боже мой, господине!... Не спирайте! Изпитвайте ме още и ще видите!

ГРАФИНЯТА

Струва ми се, господине, че вие неотдавна бяхте добре нашибан?

ШУТЪТ

Боже мой, господине!... Още, още! Не ме щадете!

ГРАФИНЯТА

Е, как? Докато те шибат, викаш „Боже мой, господине!“, а после: „Още, още! Не ме щадете“? Все пак твоего „Боже мой, господине!“ отговаря точно на камшика и ти ще имаш подходящ отговор, когато той позапита за нещо гърба ти.

ШУТЪТ

Ах, за първи път моят отговор се проваля! Виждам, че нещата могат да траят дълго, но никога вечно.

ГРАФИНЯТА

Но аз се показвам твърде учтива домакиня към Времето, развличайки го със шутовски забави.

ШУТЪТ

Боже мой, госпожо!... Ето пак прилегна добре.

ГРАФИНЯТА

Приключвай! Дръж това и го предай
в ръцете на госпожица Елена!
Да отговори бързо! Занеси

привети на роднините и графа!
Не те товаря с много.

ШУТЪТ

С много привети ли?

ГРАФИНЯТА

С много поръчки, глупако! Разбрахме ли се по всичко?

ШУТЪТ

Де да беше и по онази работа... Ще бъда там преди краката си!

ГРАФИНЯТА

И тук — също тъй бързо!

Излизат.

---

[17] „... да си целува ръката...“ — по Шекспирово време целуването на собствената ръка — като поклона и свалянето на шапка — било израз на уважение, най-често от страна на слуга към господар.

↑

ТРЕТА СЦЕНА

Кралският дворец в Париж.

Влизат Бертрам, Лафьо и Парол.

ЛАФЬО

Разправят, че времето на чудесата било минало. Имаме философи, които изнамират прости, земни причини за всичко свръхестествено и необяснимо. И ето ни, че укрепили се зад мнимата наука, взимаме за дреболии неща, които би трябвало да ни вдъхват тайнствен трепет.

ПАРОЛ

Подобно чудо не е виждал нашият век!

БЕРТРАМ

Така е!

ЛАФЬО

Когато от него бяха вдигнали ръка всички лекари...

ПАРОЛ

И аз това казвам! От всички школи — и на Гален^[18], и на Парацелз^[19]!

ЛАФЬО

... всички светила на медицината...

ПАРОЛ

Точно така! Аз какво казвам?

ЛАФЬО

... със заключението „безнадежден“...

ПАРОЛ

Именно! И „осъден на...

ЛАФЪО

... кратък живот и близка смърт“ ...

ПАРОЛ

Точно тъй! Взехте ми думата от устата!

ЛАФЪО

... Аз смело мога да кажа, че ние имаме пред себе си небивало чудо!

ПАРОЛ

Ни повече, ни по-малко! И ако човек го иска черно на бяло, ще може да го прочете в това, вашето... как беше?

ЛАФЪО (*чете*)

„Една проява на небесно въздействие посредством земно оръдие.“

ПАРОЛ

Това е! Точно така бих го нарекъл и аз!

ЛАФЪО

И ето го сега по-весел и пъргав от делфин! Ей Богу, със всичкото ми уважение...

ПАРОЛ

Истинско чудо! Чудо на чудесата! Както и да го тълкуваш, това си е! Трябва човек да е велик нечестивец, за да отрече, че тука е действувала...

ЛАФЪО

... десницата Божия!

ПАРОЛ

Само тя! Аз какво казвам?

ЛАФЬО

И то чрез една безсилна...

ПАРОЛ

... и крехка пратеница! Велика сила, чудотворна мощ, която не само изцери краля ни, но може да ни бъде от полза и в друго, така че да възбуди...

ЛАФЬО

... всеобщата ни благодарност!

Влизат Кралят, Елена и Свита.

ПАРОЛ

Точ в точ моите думи! Добре го казахте... Кралят иде!

ЛАФЬО

И съвсем „lustig“^[20], както казват холандците! Покрай нея ще харесвам всички моми, докато ми остане един зъб в устата! Той може да изтанцува с нея една куранта^[21] като нищо!

ПАРОЛ

Mor du vinager^[22]! Че това е Елена!

ЛАФЬО

Ей Богу, тя е!

КРАЛЯТ

Извикайте придворните ми тук!

Един от свитата излиза.

О, моя изцелителко, седни
до бившия си болен, който с тази
ръка, чиято сила ти възвърна,
ти потвърждава дара обещан,

очакващ само името си!

Влизат неколцина знатни Младежи.

Тъй!...

Красавице, виж този пъстър сбор
от знатни юноши, върху които
аз имам власт на крал и на настойник.
Един сред тях си избери, дете,
на мен не могат да откажат те!

ЕЛЕНА

На всички тук, щом пламне в тях любов,
жени добри и хубави желая...
на всички, да, освен на едного.

ЛАФЬО

Аз своя дорест с късата опашка
бих дал — със сбруята му, — за да имам
зъби тъй бели и брада тъй нежна
като на тез момци!

КРАЛЯТ

На всеки тук
бащата е от стар и знатен род.
Добре ги поогледай!

ЕЛЕНА

Господа,
небето изцери чрез мене краля...

МЛАДЕЖИТЕ

Да, знаем и го славим зарад теб!

ЕЛЕНА

... Мома аз проста съм и не богата
освен с това, че просто съм мома...
Аз вече съм готова, господарю!

Страните ми говорят: „Руменеет,
защото мъж избираш, но при отказ
ще бъдем до смъртта ти смъртнобледи!“

КРАЛЯТ

Избирай ти, и който те отблъсне,
от моето сърце ще се откъсне!

ЕЛЕНА

Диано, твоят храм напускам строг!
Към теб, Амур, от този миг мой Бог,
отправлям се!

Към един от младежите.

Добра ли съм за вас?

ПЪРВИ МЛАДЕЖ

И питате?

ЕЛЕНА

Благодаря тогаз.

ЛАФЬО

Все пак това е по-добре, отколкото да си заложил живота си на
зар и да хвърлиш едно и едно.

ЕЛЕНА *(към Втори младеж)*

Пред гордия ви поглед, господине,
на моите устни всяко слово стине.
Дано Амур ви прати някой ден
по-умна и по-хубава от мен!

ВТОРИ МЛАДЕЖ

От вас? Не вярвам!

ЕЛЕНА

О, и многократно!

Успех желая. Беше ми приятно.

ЛАФЬО

И се отказват? Да ми бяха синове, щях да ги нашиbam здравата или щях да ги пратя на султана, да му пазят харемите като евнуси!

ЕЛЕНА (*към Трети младеж*)

Не се плашете, рицарю, така!

Не ще поискам вашата ръка.

По-хубава от мене би могло

да си намери вашето легло!

ЛАФЬО

Тези младежи са сякаш снежни човеци! Отказват се един след друг! Не е възможно да имат бащи французи — сто на сто са английски копелета!

ЕЛЕНА (*към Четвърти младеж*)

Вий млад сте, здрав, красив! Не, мъж такъв

не заслужава син от моя кръв!

ЧЕТВЪРТИ МЛАДЕЖ

Красавице, не съм съгласен с вас!

ЛАФЬО

Остана само един. За твоя баща поне зная, че е пил вино, но ако ти не си ветрогон, аз съм на четиринайсет години! Познах те веднага!

ЕЛЕНА (*към Бертрам*)

Да кажа, че ви взимам, аз не смея,

но давам се на вас, за да живея,

до гроб послушна вам!... Това е той!

КРАЛЯТ

Така да е! Вземи я, сине мой!

БЕРТРАМ

На тази мъж да бъда? Господарю,
ще разрешите по такъв въпрос
да питам собствените си очи!

КРАЛЯТ

Не знаеш ли какво направи тя
за твоя крал?

БЕРТРАМ

Да, знам го, господарю,
ала не знам защо по таз причина
аз трябва да я взимам за жена!

КРАЛЯТ

Тя вдигна ме от смъртния ми одър!

БЕРТРАМ

И затова, че вдигнала е вас,
вий искате да понижите мене?
Познавам я. Баща ми я изхрани.
Да встъпя в брак със дъщеря на лекар?
За нищо на света, пък ако ще
това презрение да ме съсипе!

КРАЛЯТ

Това, което ти презираш в нея,
е ниският ѝ ранг, а него аз
могъл бих да поправя. Колко чудно,
че щом се смеси кръв от едного
със кръв от друг, не са различни те
по цвят, по гъстота, по топлина,
а въпреки това във обществото
делим ний кръв от кръв! Ако е тя
самата добродетел и затуй, че
е дъщеря на лекар, я отблъсваш,
отблъсваш ти за някакво си име
самата добродетел. Размисли!

Най-ниският по ранг достоен става,
когато с подвиг си заслужи слава,
а никаквецът с най-висока степен
прилича на мехур великолепен.
Доброто е добро, а злото — зло,
без разлика на герб и потекло,
и ти търси ги в личните черти,
а не във титли, не във грамоти!
Тя умна е, красива, млада, мила
и всичко туй е пряко наследила
от майката Природа. И това е
честта, която и блести, и трае;
а срамна чест е таз, когато само
се перчи някой с потекло голямо,
невзел от него нищо! Наследена,
честта, уви, увяхва в два-три дена;
пък и какво е тя? Безчестен роб,
трофей гръмлив над често низък гроб,
а често ням там, дето във забрава
лежат достойни кости! Е, тогава?
Нима ще трябва още да я хваля?
Харесваш ли я? Другото от краля:
тя носи ти ума и чара свой —
земи и чест ще ѝ прибави той!

БЕРТРАМ

Не мога и не ща да я обикна!

КРАЛЯТ

Но можеш, без да щеш, да си пострадаш!

ЕЛЕНА

Аз радвам се, че вий сте здрав, кралю.
За другото недейте има грижа.

КРАЛЯТ

Честта ни е заложена и трябва

да упражним върховната си власт!
Вземи ръката ѝ, хлапе надменно,
незаслужаващо такъв подарък,
отблъснало и нейната заслуга,
и нашата любов; непроумяло,
че ако пръст на блюдото ѝ сложим,
ще хвъркне твое то блюдо, че ний можем
да посадим честта ти, гдето нам
угодно е! Скърши надменността си
пред този, който иска ти доброто!
Не слушай своята гордост, а веднага
заради своето собствено добро
стори това, което се изисква
от твоя дълг и нашата повеля!
Ако ли не, от своята закрила
ще те изхвърля в пагубния шемет
на сляпата ти възраст и по тебе
във името на справедливостта
ще пусна кралската си неприязън
без капка жал! Аз чакам! Отговаряй!

БЕРТРАМ

Простете, господарю! Поверявам
съдбата си на вашите очи!
Като помисля колко чест и знатност
се струпват там, където вий решите,
аз виждам, че оназ, която считах
неблагородна — облагородена
от вашата похвала, става в миг
тъй благородна, както ако беше
от древен род.

КРАЛЯТ

Вземи я за ръката
и ѝ кажи, че отсега е твоя,
пък аз ще сторя зестрата ѝ равна
на твое то богатство, ако не

и по-голяма.

БЕРТРАМ

Взимам ѝ ръката!

КРАЛЯТ

Доброто щастие и милостта ни
усмихнати да срещнат този брак,
чието съчетание ще стане
днес още и преди да падне мрак!
Додето всички гости се сберат,
ще чакат празненството и пирът...
От твойта обич нашата зависи —
щом лош си мъж, към нас изменник ти си!

Излизат всички освен Парол и Лафьо.

ЛАФЬО

Ей вие, господине, една дума!

ПАРОЛ

Какво желаете, уважаеми?

ЛАФЬО

Вашият господар и патрон направи добре, че сви навреме
знамената.

ПАРОЛ

Свил знамената? Кой господар? Какъв патрон?

ЛАФЬО

Вашият. Или ви говоря на чужд език?

ПАРОЛ

Говорите ми на груб език, който води към кръвопролитни
следствия. „Мой господар“!

ЛАФЬО

Да не би да сте равен на Русильонския граф?

ПАРОЛ

На него! На всеки граф! На кой да е!

ЛАФЬО

На всички „кой да е“ искаш да кажеш! Има разлика между другар на граф и слугар на граф.

ПАРОЛ

Твърде стар сте, господине! Жалко, че сте твърде стар!

ЛАФЬО

Ще ти кажа, господинчо, че аз съм още мъж, какъвто ти няма да станеш, колкото и да старееш.

ПАРОЛ

Не мога да извърша това, което бих могъл лесно да извърша!

ЛАФЬО

Слушай, ти! Понеже се бяхме срещали само на трапеза, и то всичко два пъти, взех те за неглулав човек. Ти доста увлекателно надуваше платната на своите пътешествия и аз затворих едно око. Но тези шарфове и ленти по тебе ми подсказваха настойчиво, че няма да си кораб с голяма вместимост. Сега те виждам целия и не ще скърбя много, ако изчезнеш от хоризонта ми. Добър си само да те измъкнат на сухо, но материалът ти няма да плати усилията.

ПАРОЛ

Ако не те закриляше възрастта ти, старче!...

ЛАФЬО

Не се увличай много в гнева си, да не ускориш проверката, която аз... Хайде, от мене да мине, кокоша душо! Прощавай, виждам те като през остъклено прозорче. Дай ръка!

ПАРОЛ

Господине, не мога да приема такава нечувано оскърбление!

ЛАФЬО

Но аз ти го давам от все сърце, защото си достоен за него!

ПАРОЛ

Не съм го заслужил, господине!

ЛАФЬО

Как не! До последния грам — и аз няма да си взема обратно нито зрънце!

ПАРОЛ

Добре, ще почерпя ум от нашата среща.

ЛАФЬО

И ще трябва да почерпиш мене за него, защото доста ти липсва. Ако те стегне някой с тези твои шарфове и връзки и ти хвърли един добър бой, ще разбереш какво значи да се пъчиш с връзките си, без да си помниш боя! Все пак добре е, че се запознахме или по-точно, че те опознах — така, като стигнеш до съда, ще мога да кажа: „Зная го този никаквец!“

ПАРОЛ

Господине, вие подлагате на твърде голямо изпитание моето търпение!

ЛАФЬО

Бих искал то да е за тебе адска мъка, а твърдостта ми — вечна! Но твърдостта ми е минала, както аз сега ще мина край тебе със скоростта, която годините ми позволяват.

Излиза.

ПАРОЛ

Чакай, чакай, ти имаш син! Той ще ми плати за това унижение! Гаден, мръсен, подъл, надут дворянин! Само търпение! Срещу ръжен не се рита, но щом ми падне сгода, ще му дам да разбере, ако ще да е двоен и троен благородник! И тогава ще обърна на възрастта му толкоз внимание, колкото на... Ще го пребия от бой, само да го срещна.

Влиза отново Лафьо.

ЛАФЬО

Ей, ти, чу ли новината? Твоят господар и патрон е венчан. Имаш си сега и господарка.

ПАРОЛ

Покорно моля ваше благородие да бъде по-сдържан в обидите си спрямо мене. Той е мой покровител, но аз съм слуга само на едного горе.

ЛАФЬО

На Бога?

ПАРОЛ

Да, господине.

ЛАФЬО

На сатаната си ти слуга! Защо си си кръстосал ръкавите с тези ленти, да не си ги сбъркал с крачолите си! Къде си видял слуги да се обличат така? Да си беше сложил и дирника на мястото на носа! Честна дума, ако бях само с два часа по-млад, щях да те пребия от бой! Ей Богу, ти си движещо се оскърбление за всеки, който те види, и би трябвало от всекиго да отнесеш по един отделен пердах! Ти за това сигурно си и създаден — за да се упражняват хората върху мутрата ти.

ПАРОЛ

Това са тежки и незаслужени обиди, господине!

ЛАФЬО

Хайде, хайде! Бой си ял в Италия за кражба на едно нарово зърно. Ти си скитник, а не пътешественик! И се държиш с дворяните и високопоставените лица много по-нагло, отколкото позволяват твоето потекло и личните ти качества. Не заслужаваш да си хаби човек думите за тебе, инак бих те нарекъл „негодник“. Оставям те.

Излиза.

ПАРОЛ

Добре, много добре, щом било така! Добре, много добре! Нека остане между нас засега!

Влиза Бертрам.

БЕРТРАМ

Загубен съм! Осъден до живот!

ПАРОЛ

Какво ви има, гълъбче?

БЕРТРАМ

Заклех се
тържествено във храма, ала няма
да спя със нея!

ПАРОЛ

Казвайте! Да чуем?

БЕРТРАМ

Венчаха ме, Парол! Ала ще ида
в Тоскана на война, но няма с нея
да легна никога!

ПАРОЛ

Таз куча дупка,

таз яма, Франция, не е достойна
за мъжката ни стъпка! На война!

БЕРТРАМ

Получих току-що това писмо
от майка си. Не съм го чел.

ПАРОЛ

Ще чака!

Да тръгваме! Веднага! На война!
Затворена в калъф държи честта си
тоз, който мъжки сили похабява
със своята фуци-муци, вместо с тях
със шип във хълбока да спира скока
на бойния си кон! Далеч оттук!
Ний кранти сме, додето киснем в таз
конюшня Франция! На път! На път!

БЕРТРАМ

Решено! Ще я пратя у дома.
На майка си ще пиша, че я мразя
и затова избягал съм. На краля
ще кажа пак с писмо това, което
не смея да му кажа във очи,
а с дара му ще се обмундиrowам
за славните италиански битки.
По-драга е най-страшната война
от хладен дом с необична жена!

ПАРОЛ

Дано не е саргіссіо^[23] нетрайно!

БЕРТРАМ

Не е! Ела! Да се приготвим тайно!
Ще тръгнем с нея утре сутринта:
към битки — аз, а тя — към самота!

ПАРОЛ

Отлично! Туй се казва дух юначен!
Да бягаме? Рай брачен — пъкъл мрачен!
Върнете й го! Този свят е кръг!
Не може кралят вас така... Но млък!

Излизат.

---

[18] *Гален* — прочут лекар грък, живял главно в Рим (ок. 129–199 г. сл.н.е.). ↑

[19] *Парацелз* — швейцарски лекар (1493–1541), който във времето на Възраждането имал славата на голям философ, алхимик и медик. ↑

[20] *Lustig* (нем.) — весел, бодър. ↑

[21] *Куранта* — бърз, подобен на тичане танц, популярен по Шекспирово време. ↑

[22] „... *Mor du vinager*“ (разв. фр.) — „смърт на оцета“ — изглежда измислена от Шекспир френска ругатня. Французите са били известни в Англия като пиячи на вино. ↑

[23] *Capriccio* (итал.) — каприз. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Кралският дворец в Париж.

Влизат Елена и Шутът.

ЕЛЕНА

Моята майчица ми праща сърдечни поздрави. Как е тя — добре ли е?

ШУТЪТ

Добре е, но състоянието ѝ е тревожно.

ЕЛЕНА

Как може тя да е добре, а то — тревожно?

ШУТЪТ

Може, защото тя е добре, но се тревожи за сина си и вас. Но за да се успокои, ѝ липсват само две неща.

ЕЛЕНА

И кои са те?

ШУТЪТ

Едното е, че още не е на небето — и дано Господ я извика там по-бързо! — а другото е, че е още на земята — и дано Бог си я вземе оттука час по-скоро!

Влиза Парол.

ПАРОЛ

Честита радост, щастлива ми госпожо!

ЕЛЕНА

Надявам се, че моята радост радва и вас, любезни господине.

ПАРОЛ

Молих се тя да ви постигне, а сега се моля да не ви изостави!...
О, мошенико, как е старата ни госпожа?

ШУТЪТ

Ако знаех, че на вас ще остави бръчките си, а на мене — паричките си, бих искал тя да е така, както казахте.

ПАРОЛ

Че аз не съм казал нищо!

ШУТЪТ

Значи сте умен човек. Защото много често човешкият език бие за „упокой“ на господаря си. Който не казва нищо, не върши нищо, не знае нищо и няма нищо, той притежава почти половината от вашите качества, чийто сбор е равен на нищо и половина!

ПАРОЛ

Махай се, мошеник!

ШУТЪТ

Трябваше да кажете: „мошеник с мошеник“, в смисъл че ставам мошеник, понеже имам работа с мошеник. Това би било самата истина, господине.

ПАРОЛ

Махай се! Ти си само един глупав смешник. Такива отдалече ги разпознавам.

ШУТЪТ

Жалко, че не можете да ги разпознавате отблизо. Щяхте да направите много полезно откритие. Защото със залежите от глупост във вас бихте могли да увеличите значително количеството на смеха по земята.

ПАРОЛ

Голям хитрец, оял се при това!...
Госпожо, господарят тази вечер
ще трябва да замине, призован
от неотложно дело. Той признава,
че има спрямо вас тържествен дълг,
неотделим от сватбеното тайнство,
но карат го делата да отсрочи
изплащането му със таз утеха,
че щом поотлежи, тоз дълг-нектар
ще стори пиршеството ви по-сладко
и радостта — по-пълна и голяма
за двама ви.

ЕЛЕНА

Какво нарежда графът?

ПАРОЛ

Да се простите незабавно с краля,
като изтъкнете, че вий самата
желаете да тръгнете тъй спешно,
и подкрепите своята молба
с причини, убедителни за него.

ЕЛЕНА

Да има други заповеди?

ПАРОЛ

Тази:
добили разрешение, в готовност
да чакате по-късната му воля.

ЕЛЕНА

Покорна на съпруга си във всичко!

ПАРОЛ

Ще бъде съобщено точно тъй.

ЕЛЕНА

Благодаря ви.

Парол излиза.

Към Шута.

Ти върви със мен!

Излизат.

ПЕТА СЦЕНА

Кралският дворец в Париж.

Влизат Лафьо и Бертрам.

ЛАФЬО

Все пак надявам се, млади графе, че не го считате за истински войник.

БЕРТРАМ

О, да! И с доказана храброст!

ЛАФЬО

Узнали сте го навярно от самия него?

БЕРТРАМ

И от други сигурни свидетели!

ЛАФЬО

Тогава часовникът ми е неточен. Взел съм сокола за врабче.

БЕРТРАМ

Уверявам ви, господине, че той е колкото богат с опит, толкоз и безстрашен.

ЛАФЬО

Тогава съм извършил кощунство спрямо неговата опитност и светотатство спрямо неговата смелост. И душата ми е почти осъдена, защото не мога да намеря в сърцето си място за разкаяние... Ето го, иде! Моля ви да ни помирите! Искам да си върна приятелството му.

Влиза Парол.

ПАРОЛ (*настрани към Бертрам*)

Всичко ще бъде изпълнено, господарю.

ЛАФЬО

Извинявайте, графе, кой му е шивачът?

ПАРОЛ

Уважаеми!

ЛАФЬО

О, познавам го. Той ще е, няма съмнение. Много добър майстор.
Първокласен крояч.

БЕРТРАМ (*настрани към Парол*)

Била ли е при краля?

ПАРОЛ

Да.

БЕРТРАМ

А ще замине ли тази вечер?

ПАРОЛ

Ако ѝ заповядате.

БЕРТРАМ

С писмата свърших, стегнах си багажа.
Конете са готови. Тази нощ,
наместо млад жених във брачно ложе,
ще съм на път.

ЛАФЬО (*настрани*)

Един сладкодумен пътешественик е добро нещо към края на обяда, но когато някой на всеки три думи ти казва три лъжи и ти хлъзва хиляда врели-некипели покрай една всеизвестна истина, такъв си заслужава да бъде веднъж чут и трижди бит... Здравейте, капитане!

БЕРТРАМ

Има ли някакво спречкване между господина и вас, Парол?

ПАРОЛ

Не зная с какво съм заслужил да попадна в немилостта на господина.

ЛАФЬО

С това, че си нагазил в нея със все ботуши и шпори като твоя събрат градския шут, който скача в кметската торта на празничния ден^[24]. И по-добре е да се измъкнеш бързо от нея, отколкото да обясняваш защо си вътре.

БЕРТРАМ

Мисля, че имате погрешна представа за него, господине. Той е порядъчен човек.

ЛАФЬО

Той е порядъчна твар, по-грешна от погрешната ми представа за нея! Довиждане, млади човече, и вярвайте ми: в този лек орех не може да има ядка. Цялата му душа е в дрехите. Не му се доверявайте във важни дела — държал съм такива домашни животни и зная нравите ми... Сбогом, драги! Говорих за тебе по-добре, отколкото си заслужил или ще заслужиш, но нали трябва да отвърщаме на злото с добро?

Излиза.

ПАРОЛ

Ей Богу, щур старик!

БЕРТРАМ

Не мисля тъй.

ПАРОЛ

Не го ли знаеш?

БЕРТРАМ

Знам го сам и само
добро за него чувам... Ха, пристига
веригата, в която окован съм!

Влиза Елена.

ЕЛЕНА

Тъй както пожелали сте, съпруже,
говорих с краля. Той ми разреши
веднага да замина, но поиска
да има личен разговор със вас.

БЕРТРАМ

Ще се явя пред него. Вий, Елено,
не бива да се чудите на моите
постъпки в несъгласие с момента
и с туй, което чака се от мен.
Не бях подготвен за такъв обрат
и туй, което стана, ме извади
от равновесие. Затуй ви моля
да тръгнете за вкъщи незабавно
и вместо да поставяте въпроси,
над тях да поразмислите самичка,
защото моите вътрешни подбуди
са по-добри, отколкото изглеждат,
а мойта цел — по-важна от онези,
които би могъл да си представи
тоз, който не я знае. Отнесете
това писмо на майка ми! Аз няма
да се забавя повече от два дни,
така че доверявам се спокойно
на вашата разумност.

ЕЛЕНА

Господарю,

слугиня вам покорна съм и вечно...

БЕРТРАМ

Добре, разбрахме. Стига за това!

ЕЛЕНА

... и вечно, с неотслабваща прилежност
ще гледам да донаждам туй, което
родът ми е отказал, та да бъда
пред вас достойна, господарю мой,
за щастieto си!

БЕРТРАМ

Добре, но бързам!
Довиждане! Към къщи още днес!

ЕЛЕНА

Простете, господарю...

БЕРТРАМ

Какво още?

ЕЛЕНА

Богатството, което притежавам,
е толкова голямо, че не смея
да кажа: „мое е“, пък то е мое,
но ето ме, като страхлива крадла,
пристъпвам да открадна туй, което
е мое по закон...

БЕРТРАМ

Какво е то?

ЕЛЕНА

О, нещо малко... просто дреболийка...
не смея да го кажа, господарю...
Ах, само врагове и непознати

си казват сбогом, без да се целунат!

БЕРТРАМ

Не се бавете, моля! Няма време.

ЕЛЕНА

Да бъде волята ви, господарю!
Прощавайте... Къде са моите хора?

Излиза.

БЕРТРАМ

Върви, върви и чакай ме, додето
не стихнат всички битки под небето!
Да бягаме!

ПАРОЛ

Харесваш ми! Coraggio^[25]!

Излизат.

---

[24] „... градския шут, който скача в кметската торта на празничен ден...“ — едно от тълкуванията на този пасаж е, че връхна точка на един от празниците по Шекспирово време бил скокът на градския шут в тортата на председателя на общинския съвет. ↑

[25] *Coraggio!* (итал.) — Смелост! ↑

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Дворецът на Дука във Флоренция.

Тръбен звук. Влизат Флорентийският дук, двама Френски благородници и Войници.

ДУКЪТ

И тъй, изложени подробно, чухте
причините на таз война, чието
ожесточение изпи до днес
не малко кръв и жадно е за още.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Изглежда спорът ви небесно-прав
от вашата страна и адски чер —
от вражата.

ДУКЪТ

И затова ни смайва
това, че френският ни братовчед
не пожела да вземе присърце
молбата ни за помощ.

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Ваша светлост,
за туй аз мога да говоря само
като несведующ и външен, който
за висшата политика на двора
си прави сам неясен хороскоп
от собствени догадки; а пък тях
да ви излагам се боя, понеже
не помня да не съм сгрешил, когато
гадаел съм.

ДУКЪТ

Е, негова си воля!

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Но, вярвайте, все повече французи,
преяли от безделие, ще идват
да дирят цяр при вас.

ДУКЪТ

И тук ще бъдат
добре дошли и одарени щедро
със почести... Местата си узнахте.
Сега по-висши нямаме в запас,
но всеки паднал ще издига вас.
От утре в бой!

Тръбен звук. Излизат.

ВТОРА СЦЕНА

Графският дворец в Русильон.

Влизат Графинята и Шутът.

ГРАФИНЯТА

Всичко е станало, както го желяех, само дето той не си иде с нея.

ШУТЪТ

Човек да не съм, ако той не страда от тежка меланхолия!

ГРАФИНЯТА

Защо, какво си забелязал?

ШУТЪТ

Това че си гледа обувките и пее, оправя си яката и пее, разговаря и пее, чисти си зъбите и пее! Знам един такъв меланхолик, който пропиля цяло имение така, както си пееше.

ГРАФИНЯТА

Да видим какво ми пише и кога смята да си дойде.

Чете писмо.

ШУТЪТ

И на мене, след като бях в двора, вече не ми харесва моята Изабела. Изабелите и осолените паламуди тук не могат да се сравнят с дворцовите. Там всички Изабелите са много по-бели и нетолкова дебели. На моя Купидон ума му се взе там и почвам да любя жените, както старец парите — без огън.

ГРАФИНЯТА

Какво е това?

ШУТЪТ

Каквото е онова!

Излиза.

ГРАФИНЯТА (*чете*)

„Изпращам ви една снаха. Тя излекува краля и погуби мен. Венчах се с нея, но не спях с нея и на това «не» дадох клетва за вечна вярност. Ще чуете, че съм избягал, затова по-добре да изпреваря мълвата. Ще пазя добро разстояние между вас и себе си, ако земята се окаже достатъчно широка. Със синовна почит, вашият нещастен

Бертрам.“

Не е добро, разюздани ми синко,
да бягаш от добрия ни владетел
и правия му гняв да си навличаш,
отхвърляйки една мома, която
за своите достойнства заслужава
ръка на император!

Влиза отново Шутът.

ШУТЪТ

О, госпожо, въвн чака една лоша новина, водена от двама войници и от младата ни господарка.

ГРАФИНЯТА

Каква новина?

ШУТЪТ

Все пак има в нея и нещо утешително, има! Синът ви няма да загине тъй скоро, както си мислех.

ГРАФИНЯТА

Как ще загива?

ШУТЪТ

Това и аз казвам: че няма. Щом е избягал, значи се е спасил. „Който бяга, той не ляга“, а именно лягането погубва мъжете, макар че пак то поражда децата. Ей ги, те ще ви кажат повече. Аз чух само това — че син ви е духнал.

Влизат Елена и двамата френски благородници.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Поклон, мадам!

ЕЛЕНА

Отиде си, о, майко!
Отиде си завинаги!

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Недейте!
Не бива да говорите така!

ГРАФИНЯТА

Търпи, момичето ми! Господа,
изпитала съм толкоз много смени
на скръб и радост, че при първа среща
не се отпускам. Где е моят син?

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Замина за Флоренция. Случайно
го срещнахме, поел натам, отгдето
ний идехме и гдето ще се върнем,
приключили делата си във двора.

ЕЛЕНА

Четете туй, госпожо! О, какъв
билет на просякиня ми е дал!

Чете.

„Когато получиш от мене семейния ми пръстен, който не свалям никога от пръста си, и ми покажеш мое дете, родено от теб, тогаз ме наречи свой съпруг. Но това «когато» е за мене «никога»!“ ...

Такава е присъдата ми, майко!

ГРАФИНЯТА

По вас ли го е пратил той?

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

По нас

и се разкайваме — като го чухме —
за своята услужливост!

ГРАФИНЯТА

Дъще моя,
не падай духом! Ако ти обсебиш
изцяло тази скръб, лишаваш мене
от моя дял. Той бе мой син, но аз
измивам го от своята кръв и ти си
едничко мое чедо... Значи той е
при дука на Флоренция?

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

При него.

ГРАФИНЯТА

За да се бие?

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

С таз висока цел
бе тръгнал той и — вярвайте ни — дукът
ще го обсипе с почести, тъй както
изискват го добрите правила.

ГРАФИНЯТА

А вий кога се връщате?

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Веднага.

С най-бързите криле на скоростта.

ЕЛЕНА (*чете*)

„Додето имам жена във Франция, в нея няма живот за мене...“

Горко ми!

ГРАФИНЯТА

Тъй ли пише?

ЕЛЕНА

Да, госпожо!

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Ръката му написала е грубост
против желанието на сърцето.

ГРАФИНЯТА

Във Франция жена додето имал,
във нея нямало живот за него!
А само тя във Франция могла би
да му даде живот и заслужава
съпруг, комуто двайсет като него
хлапаци груби трябва да прислужват
и час по час на нея със поклони
да викат: „Господарко“!... С кого беше?

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

С един слуга и със един военен,
познат ни от Париж.

ГРАФИНЯТА

Парол, нали?

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Отгатнахте, госпожо.

ГРАФИНЯТА

Негодяй,
натъпкан със пороци! Моят син
под негово влияние разваля
добрата си природа!

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Да, госпожо,
във него има нещо, със което
той кара лековерните да мислят,
че има в него нещо.

ГРАФИНЯТА

Господа,
добре дошли! Бъдете тъй любезни
да кажете на моя син, когато
го видите, че с меч не ще си върне
загубената чест. По тоз въпрос
ще ви помоля да му отнесете
и още нещо писмено.

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Госпожо,
в това и всичко друго ваши верни
служители!

ГРАФИНЯТА

Не, само драги гости!
Ще заповядате ли?

Излизат всички освен Елена.

ЕЛЕНА

„Додето имам жена във Франция, в нея няма живот за мен“!

Живот за него няма, щом ме има!
Тогава ще ме няма, за да има
живот за теб във Франция, мой скъпи!
Да бъда аз безжалостната таз,
която от страната ти те пъди
и твойто младо, уязвимо тяло
излага на свирепата война?
Аз — таз, която грабва те от двора,
където ти обстрелван беше само
от хубави очи, за да направи
от тебе цел за огнени мушкети^[26]?
О, вий, слуги оловни на смъртта,
встрани прелитайте, ранили само
веднага заздравяващия, пеещ,
когато вий пронизвате го, въздух!
Ах, всеки, който цели се във него,
аз, аз съм го наела! Всеки, който
насочва острие срещу гърдта му,
аз, аз — убийца зла — съм го платила!
Самото действие ще свърши друг,
но в мен ще е вината. По-добре
да срещна гривест лъв, ревящ от глад,
самичка сред пустиня; по-добре
да ме нападнат всички, всички вкупом,
страдания природни! Не, мой графе,
върни се вкъщи си от там, където
честта по някой белег ви печели
а толкоз често ви загубва цели!
Отивам си! Стоенето ми тук
държи те там — как мога да остана?
Не, не, дори и въздухът на рая
да лъха в този дом, да служат в него
небесни серафими! Ще си ида,
така че милосърдната мътва
за бягството ми, стигнала до теб,
слуха ти да зарадва. Бедна крадла,
оттук ще се измъкна тайно аз.

Ден, бягай бързо! Идвай, нощен час!

Излиза.

---

[26] *Мушкети* — вид старинни пушки. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Пред двореца на Дука във Флоренция.

Тръбен звук. Влизат Дукът, Бертрам, Парол, Благородници, Офицери и Войници.

ДУКЪТ

И назначавайки те за началник
на конницата си, ний рой надежди,
храбрецо млад, залагаме на тебе,
и твойта обещаваща звезда!

БЕРТРАМ

Това е, ваша милост, бreme тежко
за мойте плещи, но за ваша слава
със всички сили ще го изнеса
през хиляди опасности!

ДУКЪТ

Върви
и нека твойта радостна Фортуна
танцува над победния ти шлем!

БЕРТРАМ

О, Марс, на теб предавам свойто име!
Какъвто се мечтая, направи ме,
и ще докаже таз десница моя,
че мразя любовта и любя боя!

Излизат.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Графският дворец в Русильон.

Влизат Графинята и Домоуправителят.

ГРАФИНЯТА

Тя дава ви писмо и вий мълчите!
Не ви ли стана ясно, че ще стори,
което сторила е, щом ми пише?
Четете пак!

ДОМОУПРАВИТЕЛЯТ (*чете*)

„Към мощите на Якова свети^[27],
отправлям се, поклонница смирена,
за да изкупя с кървави пети
греха на любовта си дръзновена.
На своя син, на моя скъп съпруг
пишете, майко, да се връща вече —
когато в мир вий срещнете го тук,
и аз ще съм щастлива отдалече.
Дано прости на таз Юнона^[28], той,
която го прокуди, тъй коварна,
от дворцови игри във кървав бой,
где дебне храбреците гибел вярна.
В смъртта не искам да го притежавам
прегръщам я и свобода му давам!”

ГРАФИНЯТА

Как остро жилият меките й думи!
Риналдо, толкоз неразумно вие
до днес не сте постъпвал! Как можахте
да я изпуснете! На ваше място
аз бих я убедила да остане.
Сега е вече късно.

ДОМОУПРАВИТЕЛЯТ

Да, госпожо,
ако ви бях предал писмото снощи,
ний щяхме може би да я застигнем;
но тя ни пише, че ще е напразно
да я преследваме.

ГРАФИНЯТА

Сега кой ангел
ще бди над тоз безсъвестен съпруг?
Той няма никога да преуспее,
ако оназ, чиито просби Бог
с охота слуша и изпълня с радост,
не го спаси от Неговия гняв!
Риналдо, напишете — бързо, бързо! —
на тоз „съпруг“ за станалото тук!
Придавайте със всяка дума тежест
на нейните достойнства, към които
той гледа толкоз леко! Опишете
дълбоката ми скръб, макар че той
е твърде плитък, за да я почувства!
И изберете пратеник надежден!
Възможно е да се завърне той,
щом чуе, че е тръгнала. А вярвам,
че тя — за туй узнала — не след много
ще бъде тука. Кой ми е по-скъп
от двамата, не бих могла да кажа!...
Човекът да се готви!... В мойта възраст
сърцето трудно с чувствата се бори —
скръбта ми плаче, мъката говори!

Излизат.

---

[27] "... към мощите на Якова свети..." — става дума за манастира „Свети Яго“ в Компостела (Северна Испания), известен и до днес обект на католическото поклонничество. ↑

[28] *Юнона* (мит.) — римска богиня, съответстваща на гръцката Хера. Хера преследвала Херакъл и станала причина той да извърши повечето от своите подвизи. ↑

ПЕТА СЦЕНА

Пред стените на Флоренция.

Далечен тръбен звук. Влизат възрастна Вдовица, Диана, Мариана и Граждани.

ВДОВИЦАТА

По-бързо! Ако ни изпреварят и влязат в града, няма да видим нищо.

ДИАНА

Казват, че френският граф се бил проявил чудесно!

ВДОВИЦАТА

Бил пленил главния им началник и убил брата на техния дук.

Тръбен звук.

На вятъра се морихме! Минали са през другата врата. Ето! По звука си личи.

МАРИАНА

Да се връщаме, хайде! Ще се задоволим с разказите на другите. А ти, Диана, опичай си ума с този френски благородник! За девойката няма по-важно нещо от честното име и по-богата зестра от моминството!

ВДОВИЦАТА

Казах на съседката как оня — приятел ли му е, какво му е — те е придумвал от негово име.

МАРИАНА

Знам го тоя негодник. Някой си Парол, дано пукне! Мръсен помощник на графа в женкарските му истории! Пази се, Диана! Всичките им обещания, увещания, клетви и подаръчета са само хитрости на мъжкото желание; съвсем не това, за което се представят.

Да знаеш колко чисти девойки са пропаднали заради тях! И лошото е, че въпреки всички случаи на погубени моминства птиченцата продължават да кацат по засмолените клонки^[29], за които толкоз пъти са били предупреждавани. Надявам се, че нямаш нужда от повече наставления — твоята скромност сама ще те възпира дори и от нещата, които само биха засенчили доброто ти име.

ДИАНА

Няма да ви дам повод за страхове.

Влиза Елена, облечена като поклонница.

ВДОВИЦАТА

Чул те Господ!... Я, една поклонница! Ще видите, че ще отседне в моя дом! Те се изпращат една друга. Сега ще я питам.
Да ви закриля Бог, смирена сестро!
Къде отивате?

ЕЛЕНА

Да моля прошка
от мощите на Яков Преподобни.
Кажете, драга, где отсядат тука
поклонниците?

ВДОВИЦАТА

До „Свети Франциск“,
при портата, хе там!

ЕЛЕНА

По този път ли?

ВДОВИЦАТА

По него. Аз сама...

Далечен тръбен звук.

Пристигат! Идат!
Поклоннице, постойте да преминат

войските ни и аз ще ви покажа
сама приюта! По една случайност
хазайката му зная не по-зле
от себе си.

ЕЛЕНА

Самата вий сте, тъй ли?

ВДОВИЦАТА

Самата аз.

ЕЛЕНА

Добре, ще ви почакам.

ВДОВИЦАТА

От Франция ли идете?

ЕЛЕНА

Оттам.

ВДОВИЦАТА

Един безстрашен сънародник ваш
тук много се прослави.

ЕЛЕНА

Как се казва?

ВДОВИЦАТА

Граф Русильонски. Може би сте чули?

ЕЛЕНА

Да, чувала съм, и при туй добро.
Но лично не го знам.

ДИАНА

Във всеки случай
тук много е на почит. Бил избягал

от Франция, защото кралят бил го венчал насила. Вярно ли е туй?

ЕЛЕНА

Напълно вярно. Знам жена му лично.

ДИАНА

Един приятел негов я описва все с грозни думи.

ЕЛЕНА

Как се казва той?

ДИАНА

Месье Парол.

ЕЛЕНА

Съгласна съм със него. В сравнение със графа тя е толкоз нищожна, че дори не заслужава да бъде спомената. Какво има? Едно моминство само, а и то не е било изглежда проверено!

ДИАНА

Ужасно е да си жена на мъж, комуто си омразна! О, горката!

ВДОВИЦАТА

Нещастницата, гдето и да бъде, навярно страда много! Таз девойка, рече ли, би могла да й скрои една такваз шегичка!

ЕЛЕНА

Не разбирам.
Нима, увлечен, графът ѝ предлага

безчестна връзка?

ВДОВИЦАТА

Да, и я подлъгва
със всичко, чрез което се превзема
една девича чест. Но тя е твърда
и смело го отблъсва.

МАРИАНА

Чул те Господ!

Влизат — с барабанен бой и знамена — Бертрам, Парол и Войници.

ВДОВИЦАТА

Ха, ето ги! Минават! Оня там е
Антонио, наследникът на дука!...
А тоз — Ескал!...

ЕЛЕНА

Французинът къде е?

ДИАНА

Ей този там! С перото! Хубавец!
Защо не е и верен на жена си!
По-честен ако беше, би изглеждал
дваж по-красив! Харесва ли ви?

ЕЛЕНА

Да.

ДИАНА

А, жалко, жалко, че не й е верен!...
Ха, ето го и оня сводник, който
го води по нехубави места!
Да бях жена му, щях да го отровя,
негодника!

ЕЛЕНА

Къде е?

ДИАНА

Ей го там.

Оназ маймуна в шарените ленти!
Какво му е? Изглежда нещо тъжен.

ЕЛЕНА

Ранили са го в боя може би.

ПАРОЛ

Да си загубим барабана! Дявол!

МАРИАНА

Ядосан е на нещо... Ха, видя ни!

ВДОВИЦАТА

Върви да се обесиш!

МАРИАНА

Я се махай

със своите поклони, сводник мръсен!

Бертран, Парол и Войниците излизат.

ВДОВИЦАТА

Преминаха. Поклоннице, елате!
Вървете с мене да ви настаня!
В дома ми са отседнали пет-шест
от вашите, все дали строг обет
към свети Якова.

ЕЛЕНА

Благодаря ви...

И вас, госпожо, каня с таз девойка
на нашата трапеза тази вечер...
Освен това ще дам на тебе, мила,
две-три поуки, ценни за живота.

МАРИАНА и ДИАНА

Приемаме поканата ви с радост.

Излизат.

---

[29] „... по засмолените клонки...“ — познат способ на птицеловците от онова време е било намазването на дървесните клони с клей. ↑

ШЕСТА СЦЕНА

Лагер пред Флоренция.

Влизат Бертрам и двамата Френски благородници.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Не, графе, изпитайте го! Дайте му възможност да се прояви!

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

И ако ваша милост не се убеди, че той е едно нищожество, недейте ме уважава вече.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Кълна се, графе, той е един сапунен мехур!

БЕРТРАМ

Мислите, че дотам съм се излъгал в него?

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Повярвайте ми, графе, казвам ви го от личен опит и без пристрастие: той е знаменит страхливец, невероятен самохвалко, безсрамен клетвопрестъпник и не притежава нито едно от качествата, за които сте му дали своето покровителство.

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Добре би било да прозрете в него, защото може, разчитайки в някое важно дело на мнимите му добродетели, да се видите изоставен в решителния миг.

БЕРТРАМ

Да знаех само в какво опасно предприятие да го проверя!

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Най-добре нека върне пленения барабан! Чухте го колко самоуверено се заканваше да извърши този подвиг.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

А пък аз ще го изненадам с група флорентийци. Ще подбера такива, че той да не може да ги различи от неприятеля. Ще му вържем ръцете и очите, та да мисли, че го водят в противниковия лагер, когато всъщност ние ще го доведем в нашите палатки. Тогава ваша милост ще може да присъства на разпита му и ако той, за да запази кожата си, под високата повеля на низкия си страх, не предложи да измени на вас и да разкрие всичко, което знае за вашите планове, престъпвайки с това свещената си войнишка клетва, отсега нататък не ми вярвайте никога и в нищо!

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Да, в името на смеха, нека си търси барабана! Той казва, че бил измислил голяма военна хитрост за това. Вие, графе, ще видите нейния успех и метала, който ще се получи от стапянето на тази буца фалшива руда. Той ще предпочете своята кожа пред тази на барабана и ако вие не му изсипете поне двајсетина палки по нея, това ще значи, че пристрастието ви към него е неизкоренимо... Ей го, иде!

Влиза Парол.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Да, в името на смеха, не възпирайте честолюбивия му замисъл! Нека търси барабана!

БЕРТРАМ

Е, месье? Този барабан не ти излиза от ума?

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Зарежете го! Голяма работа — един барабан!

ПАРОЛ

„Един барабан“? Това не е „един барабан“! Бива си го командуването ни — да хвърли конницата срещу собствения си фланг и да изпотъпче своята пехота!

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Командуването не е виновно. Такава нещастна случайност не би могъл да избегне и Цезар, ако ни командуваше той.

БЕРТРАМ

Не можем да се оплачем от изхода на битката. Загубата на барабана наистина малко накърни честта ни, но него — все едно — не можем да си го върнем.

ПАРОЛ

Можехме като нищо!

БЕРТРАМ

Можехме, но вече не можем.

ПАРОЛ

Трябва да си го върнем! Жалко, че наградата за подвига рядко се дава на този, който я е заслужил, инак щях или да си върна барабана, или да се сдобия с чужд, или да легна под някое „Нис jacet...“^[30]

БЕРТРАМ

Че опитай, ако ти стиска, месье! Щом смяташ, че твоето стратегическо изкуство може да възвърне този символ на честта ни в родния му кът, то прояви своята смелост в това благородно дело! Хайде! Ще оценя опита ти като славен подвиг, а ако успееш, дукът не само ще те похвали, но и ще награди твоята доблест до най-последната й капка по най-щедрия начин, подхождащ на неговото величие.

ПАРОЛ

Кълна се в тази войнишка десница, ще го извърша!

БЕРТРАМ

Но не трябва да отлагаш много.

ПАРОЛ

Още тази вечер ще разработя план на операцията, ще укрепя своята увереност в крайния ѝ резултат, ще се облека във смъртоносно всеоръжие и към полунощ навярно ще чуете нещо за мене!

БЕРТРАМ

Мога ли да съобщя на негова светлост, че си се заел с тази акция?

ПАРОЛ

Не зная какъв ще бъде успехът, графе, но опитът ще бъде предприет!

БЕРТРАМ

Пък аз зная, че си храбър, драги, а за воинските ти качества се подписвам! Сбогом!

ПАРОЛ

Не обичам големите думи!

Излиза.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Колкото рибата не обича водата! Кажете, графе, не е ли странен човек този, които се сили да извърши работа, за която знае, че не е възможна, и вика: „В пъкъла да ида, ако не я извърша!“, когато е готов по-скоро да иде в пъкъла, отколкото да я извърши?

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Вие не го знаете, графе, както го знаем ние. Наистина той успява да влезе под кожата на хората и да се опази неразкрит за седмица-две, но който веднъж го е разбрал, не се лови повече на въдицата му.

БЕРТРАМ

Нима смятате, че няма да изпълни нищо от това, с което се нагърби така тържествено?

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Абсолютно нищо, освен това да се върне с някоя измислица и да ви издрънка две-три правдоподобни лъжи. Но вече лисугерът е погнат и тази нощ ние ще го пипнем, защото такъв хищник не заслужава доверието на ваша милост.

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

И ще ви позабавляваме малко, преди да го одерем. Старият Лафьо първи го измъкна от дупката му. Като го разобличим пред вас, ще видите какво нищо и половина е бил.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Отивам там да заредя капана.

БЕРТРАМ

Бих искал брат ви да остане с мене.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Щом туй ви е угодно. Аз отивам.

Излиза.

БЕРТРАМ

Елате! Бих желал да ви покажа момата, за която ви говорих.

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Но вий твърдахте, че била уж скромна.

БЕРТРАМ

Това единствено е лошо в нея.
Един път само съм я заговарял
и беше сякаш лед. По този пуяк,
когото днес се готвим да разкрием,
й пратих писъмце и дреболийки,

но тя ги върна. До това съм стигнал.
А хубава е, дявол! Е, какво,
ще дойдете ли?

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

С най-голяма радост!

Излизат.

---

[30] „*Nis jacet*“ (лат.) — „Тук почива...“ ↑

СЕДМА СЦЕНА

Домът на вдовицата във Флоренция.

Влизат Елена и Вдовицата.

ЕЛЕНА

Ако не вярвате, че съм жена му,
аз нямам начин да ви го докажа,
без плана си с това да разруша.

ВДОВИЦАТА

Макар домът ми да е обеднял,
родът ми е добър. Не ги разбирам
аз тези работи и не желая
да си излагам името във нещо
нехубаво.

ЕЛЕНА

Кой иска туй от вас?
Повярвайте, че графът е мой мъж
и че е истина това, което
под клетва за мълчание ви казах,
и няма как да сбъркате, като
окажете ми помощта, която
аз искам ви.

ВДОВИЦАТА

Май трябва да повярвам
пред толкоз доказателства, че сте
от знатните.

ЕЛЕНА

Вземете това злато
в предплата за любезната услуга,

която — щом получа я — ще бъде
възнаградена скъпо и прескъпо.
Харесал дъщеря ви, моят граф
обсажда упорито хубостта ѝ,
със цел да я превземе. Нека тя
му каже, че съгласна е, пък ние
ще ѝ помогнем да спаси честта си.
Под натиска на своите страсти графът
ще ѝ даде, каквото му поиска.
Той носи един пръстен, който бил е
предаван от баща на син в рода му
от много поколения. За него
съкровище е той, но пред сластта му
ще стане не тъй скъп, щом с него може
да купи своя блян, макар че после
ще има да се кае.

ВДОВИЦАТА

Вече виждам
кроежа ви.

ЕЛЕНА

И виждате тогава,
че е законен. Дъщеря ви трябва,
преди привидно да се съгласи,
да му поиска пръстена и среща
след туй да му даде, като отстъпи
на мен часа ѝ, а сама опази
с отсъствие честта си. След това
ще ѝ помогна да се задоми
с три хиляди корони свръх онуй,
което вече дадох ѝ.

ВДОВИЦАТА

Съгласна!
Добре със дъщеря ми уточнете
законната си хитрост, тъй че в нея

часът и мястото да пасват точно.
Той идва под дома ни всяка нощ
да слави недостойнството ѝ с песни
и разни музики и ний не можем
да го пропъдим — упорит е, сякаш
заложил е живота си!

ЕЛЕНА

Тогава
да бъде тази нощ! Ако успеем,
целта ми честна ще подлъже смело
порока му да свърши честно дело,
в което със измама-неизмама
във грях безгрешен ще се слоят двама.
На работа!

Излизат.

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Близо до флорентинския лагер.

Влизат и се скриват в засада Първият френски благородник и неколцина Войници.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Той ще мине непременно край този ъгъл на плета. Като скачате върху му, крещете най-страшните безсмислици, които ви дойдат наум! Нищо че сами няма да си ги разбирате! Трябва да се преструваме, че не знаем езика му; всички освен един, който ще превежда.

ПЪРВИ ВОЙНИК

Нека аз да съм преводачът, капитане!

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Не се ли знаете с него? Да не ти познае гласа?

ПЪРВИ ВОЙНИК

Няма, капитане!

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

И на какъв китайски ще разговаряш с нас?

ПЪРВИ ВОЙНИК

На какъвто вие с мене.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Трябва да ни сметне за отряд чуждестранни наемници на служба при противника. Той се е поотъркал малко о съседните езици, така че всеки трябва да следва хрумването си, без изобщо да мисли какво говори. Важното е да се преструваме, че се разбираме. Чисто грачене и колкото по-силно, толкова по-добре! А ти, преводачо, ще трябва да си даваш умен вид... Но тихо! Крий се! Ей го, пристига да си хръкне два

часа и да се върне след това, за да издърдори под клетва лъжите, които е намислил.

Влиза Парол.

ПАРОЛ

Сега е десет. След три часа ще мога да се върна. Какво ще им кажа, че съм направил? Трябва да бъде нещо много правдоподобно, за да ми повярват. Надушили са ме вече и напоследък подигравките все по-често чукат на вратата ми. Езикът ми е безумно храбър, а сърцето ми — малко плахо пред Марсовите служители и не смогва да изпълнява заявките му.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК (настрани)

И това е първата истина, в която този твой език се е провинил досега!

ПАРОЛ

Кой дявол ме караше да се хвана с тоя барабан, когато отлично си знаех, че не мога да го намеря и че не смятам да го търся! Трябва да си нанеса няколко рани и да кажа след това, че съм ги получил в бой. Само че ако са леки, няма да свършат работа. Ще рекат: „И заради тези драскотини си се отказал?“ А тежки не смея да си нанеса. Защо го направих? Какъв смисъл имаше? О, мой език, ще трябва да те дам на някоя млекарка и да си купя нов от някой ням Баязидов пазач^[31], ако продължаваш да ме забъркваш в такива каши с дърдоренето си!

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК (настрани)

Как е възможно да си знае какъв е и да си остава какъвто е?

ПАРОЛ

Да беше достатъчно само да си нацепя униформата и да си строша испанската шпага!

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК (настрани)

Да беше, ама не е!

ПАРОЛ

Или да си отрежа брадата и да кажа, че е било, за да не ме познаят?

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК (*настрани*)

И това не върши работа!

ПАРОЛ

Или да си хвърля дрехите в реката и да кажа, че са ме съблекли?

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК (*настрани*)

А каква полза?

ПАРОЛ

Ако се закълна, че съм скочил от някоя бойница на крепостта, висока...

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК (*настрани*)

Колко?

ПАРОЛ

... триста стъпки!

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК (*настрани*)

За толкова и трийсет клетви няма да ти стигнат!

ПАРОЛ

Защо нямам един какъв да е неприятелски барабан! Щях да се закълна, че съм го изтръгнал с бой.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК (*настрани*)

Барабан ли искаш? Сега ще го получиш.

ПАРОЛ

Да, един барабан отнейде...

Барабанен бой зад сцената.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Трока мовоузус, карго, карго, карго!

ВОЙНИЦИТЕ

Карго, карго, карго, вилианда пар корбо, карго!

Хващат Парол и му връзват очите.

ПАРОЛ

Ще се откупя! Откуп! Откуп! Откуп! Открийте ми очите!

ПЪРВИ ВОЙНИК

Боскос тромулдо боскос!

ПАРОЛ

Разбрах, разбрах! От Мусковския полк сте
и ще загина само за това, че
не знам езика ви! Да знае някой
французки, немски? Може италиански,
холандски, датски! Няма ли такъв?
Ще кажа всички флорентийски тайни!
Със тях ще ги съсипете!

ПЪРВИ ВОЙНИК

Боскос ваувадо... Аз те разбирам и мога да говоря езика ти...
Керелибонто... Господине, помисли за душата си, защото в тялото ти
са опрени седемнадесет кинжала!

ПАРОЛ

О!

ПЪРВИ ВОЙНИК

Моли се Господу!... Манка ревания дулче.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Оскорбидулчос воливорко!

ПЪРВИ ВОЙНИК

Началникът отложи твойта смърт.
С превързани очи сега ще бъдеш
отведен в лагера ни и разпитан.
Възможно е да си спасиш живота
срещу полезни сведения.

ПАРОЛ

Милост!

Недейте ме убива! Ще ви кажа
подробности за нашата отбрана,
състав, окопи, планове! Такива
неща ще ви разкажа, че ще има
да им се чудите!

ПЪРВИ ВОЙНИК

Но без лъжи!

ПАРОЛ

Най-верни, Бога ми!

ПЪРВИ ВОЙНИК

Акордо линта...

Животът ти е в твоите ръце.
Върви напред.

Излиза, следван от неколцина Войници, които водят Парол.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Иди кажи на графа и на брат ми,
че тоз папуняк хванат е и ние
ще го държим с превръзка на очите
до неговото идване.

ВТОРИ ВОЙНИК

Отивам!

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

И съобщи му, че узрял е вече
на нас да каже всички наши тайни.

ВТОРИ ВОЙНИК

Разбрано, капитане!

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Дотогава

под ключ ще го държим и в тъмнина!

Излизат.

---

[31] „... от някой ням Баязидов пазач...“ — за да пазят тайните на дворците и харемите си, султаните използвали в тях неми стражи. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Домът на Вдовицата във Флоренция.

Влизат Бертрам и Диана.

БЕРТРАМ

Узнах, че ви наричат Флорибела.

ДИАНА

Не, казвам се Диана.

БЕРТРАМ

Чисто име

и истински заслужено!... Но, драга,
защо страни небесната ви хубост
от любовта? Ако не ви съгрява
чудесният ѝ пламък, ваян камък
ще бъдете, не — жива, млада плът!
Каквато сте сега — студена, строга, —
ще бъдете в смъртта си, а сега
бъдете като майка си, когато
зачевала е дивната ви хубост!

ДИАНА

Била е честна тя!

БЕРТРАМ

И вий сте!

ДИАНА

Не!

Тя изпълнявала е брачен дълг,
какъвто вий дължите на жена си,
почтени графе!

БЕРТРАМ

Стига за това!
Повярвайте на клетвите ми, скъпа.
Към нея прикован бях, а към вас
ме свързва любовта със сладка нишка
и аз, додето жив съм, ще ви служа,
заклевам се!

ДИАНА

Ах, служите ни вие,
дордето ний ви служим; но когато
окъсате цвета ни, голи тръни
оставяте ни, та сами о тях
да се бодем; и гаврите се с нас,
че голи сме!

БЕРТРАМ

Стократно се заклев, че...

ДИАНА

За да е вярно нещо, трябва не
стократни клетви, а един обет,
опазен вярно. Ние се кълнем
във Бога и в светите му закони
и ако аз във тях се закълна,
че ви обичам чисто, а във същност
обичам ви греховно, каква тежест
ще има клетвата ми? Не върви
да се кълнем в небето, че ще вършим
дела, противни нему! Затова
тез ваши клетви са хвърчащи думи
и договори без печат и подпис!
Поне за мен!

БЕРТРАМ

Недей мисли така!

И не бъди така жестоко свята!
Обичам те аз чисто и са чужди
на мен похватите, в които ти
виниш мъжете! Ах, защо упорстваш
пред моето томление? Отдай се
на неговия жар и любовта ми,
започнала тъй чиста от лъжи,
до сетния ми дъх ще продължи!

ДИАНА

О, виждам, вий, мъжете, сте тъй хитри,
а ний — тъй слаби... Дайте ми тоз пръстен!

БЕРТРАМ

Вземи го, скъпа... но до време само!
Завинаги не мога.

ДИАНА

А защо?

БЕРТРАМ

Защото в тази ценност е честта
на моя род, предавана до днеска
през много поколения мъже,
и срам ще е за мен да я загубя.

ДИАНА

А в моята пък чест е ценността
на моя дом, предавана до днес
през много поколения жени,
и срам ще е за мен да я загубя.
Вий, графе, сам във спора призовахте
боеца Чест и той осуети
безумния ви пристъп!

БЕРТРАМ

На, вземи го!

Родът ми, мойта чест, животът мой
от този миг са твои с този пръстен!

ДИАНА

Почукайте, щом дойде полунощ,
на моето прозорче! Ще направя
така, че майка ми да не усети.
Но искам обещание от вас:
щом пусна ви в моминското си ложе
да престоите в него час най-много,
без дума да пророните във мрака!
Причината ще чуете, когато
ви върна пръстена. Друг пръстен аз пък
на пръста ви ще сложа, за да бъде
свидетел мълчалив, но несъмнен
за минали неща във бъден ден.
Ще чакам там. Спечелихте ме вие,
но в таз печалба скръб за мен се крие.

БЕРТРАМ

Недей скърби! Със теб ще стигнем рая!

ДИАНА

Благодаря ви. Дълги дни желая!...

Бертрам излиза.

... За да благодариш и ти на мен!
Като че ли бе майка ми прочела
в сърцето му — тъй точно ми предрече
с какво ще ме залъгва! „Всички — каза, —
мъже еднакво мамят.“ Щял за мене
да се ожени, щом умре жена му.
Пък аз тогаз ще легна с него, щом
ме погребат! Мошеници-французи!
Щом толкоз верни са като съпрузи,
мома оставам и не ще е грях
да надхитря един хитрец от тях!

Иэлиза.

ТРЕТА СЦЕНА

Флорентийският лагер.

Влизат двамата Френски благородници и Войници.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Не си ли му предал писмото от майка му?

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Предадох му го преди час. Нещо в него силно го поразил, защото, докато го четеше, стана просто друг.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Той си заслужи всеобщото порицание с това, че отхвърлил такава добра съпруга и прекрасна жена.

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

И си навлече завинаги немилостта на краля, който се готвеше да му открие лек път към щастието. Ще ти кажа нещо, но да остане между нас!

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Щом го кажеш, вече е мъртво и аз съм му гробът.

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Той е подмамил тук, във Флоренция, една девица с неопетнено име и тази нощ се готви да насити похотта си с гибелта на нейната чест. Дал ѝ е срещу това своя фамилен пръстен и смята, че много е спечелил от тази нечиста размяна.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Да ни пази Бог от бунта на плътта ни! Какви същества сме, когато се покажем, каквито сме!

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Същински предатели към себе си! И както предателството обикновено се разкрива, преди да постигне грозните си цели, така и предателят срещу собственото си благородство се издава сам, увлечен от потока на страстта си.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Да, ужасни сме, когато ставаме сами глашатаи на престъпните си помисли! Значи той тази нощ няма да е с нас?

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

След дванайсет ще дойде — тя му е разрешила само един час.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Значи скоро. Много ми се ще той да присъства при разобличаването на приятеля си, та да може да оцени филигранна на своя ум, в който така изящно беше вмъкнал този фалшив камък.

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Няма да почнем, преди да дойде, защото присъствието му ще бъде главният камшик за оня.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Докато чакаме, какво си чул за войната?

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Казват, че имало преговори за мир.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Нещо повече. Уверявам те, че мирът е вече сключен.

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Какво ще прави тогава графът? Дали ще продължи да странства, или ще се върне във Франция?

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

От въпроса ти разбирам, че той не те посвещава във всички свои намерения.

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

И слава Богу, защото иначе бих бил отговорен за всички негови деяния!

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Да. Неговата жена преди около два месеца напуснала дома му с намерение да извърши поклонничество до гроба на свети Яков. Обета си тя изпълнила най-строго, но когато стигнала там, нейното крехко тяло не издържало на мъките и душата ѝ, превърнала в стон сетното му дихание, се издигнала към небето, където пее сега.

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

А какво го потвърждава?

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Главно нейните писма, в които тя описва своята болест до смъртния миг. Самата ѝ смърт, за която тя не е можела да ни съобщи, е била засвидетелствана с положителност от игумена на манастира.

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

А знае ли графът за всичко това?

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

В най-големи подробности, точка по точка, с цялата неопровержимост на истината.

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

И най-нерадостното е, че това го е зарадвало.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Да, колко бурно се радваме понякога на своите загуби!

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

И колко горчиво друг път се оплакваме от печалбите си. Голямата чест, която неговата храброст му извоюва тук, ще срещне в родината равен на себе си позор.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Човешкият живот е изтъкан от две прежди — добра и лоша. Качествата ни биха се възгордявали, ако няхмахме слабости, които да ги бичуват, а пороците ни щяха да губят вяра в спасението, ако не ги обнадяваха нашите достойнства.

Влиза Слуга.

Е? Къде е господарят ти?

СЛУГАТА

Срещна дука на улицата, господине, и се сбогува официално с него. Утре сутрин негова милост заминава за Франция. Дукът каза, че щял да го удостои с похвално писмо до краля.

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Дори да го хвали повече, отколкото е възможно, пак няма да е по-похвално, отколкото ще му е нужно.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Да, колкото и да е сладко, няма да стигне за кралското огорчение.

Влиза Бертрам.

Ето го и графа!... Е, как сме, ваша милост? Полунощ май мина?

БЕРТРАМ

Тази нощ свърших шестнайсет неща, за всяко от които би ми бил нужен цял месец. Ето ви част от списъка: сбогувах се с дука; разделих се с приближените му; овдовях; оплаках жена си; писах на майка си, че се връщам; стегнах се за път; и между тези главни работи свърших и още няколко други, по-леки. От тях последната беше най-важната, но тя не е докрай приключена.

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Ако тази работа е трудна, а искате да тръгнете утре сутрин, нямате много време.

БЕРТРАМ

Казах, че не е приключена, защото ме е малко страх, че може да чуя за нея след време... Е, какво става с нашия весел диалог между Войника и Смешника^[32]? Хайде, доведете го този фалшив образец на съвършенствата, който ме излъга като двусмислен оракул!

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Да се доведе!

Неколцина Войници излизат.

Цяла нощ е седял в стеги, нещастникът!

БЕРТРАМ

Нищо, глезените му са заслужили стеги с това, че незаслужено са носили шпори^[33]. Как се държа?

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Стегите го държаха, както ви казах. Самият той реве като девойче, което е изляло млякото. Взе Морган за свещеник и му изповяда целия си живот от първия спомен до злополуката със стегите! И знаете ли какво разказа?

БЕРТРАМ

Надявам се, не нещо против мене?

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Изповедта му е записана и ще бъде прочетена в негово присъствие. Ако има нещо в нея за ваша милост — както, струва ми се, има, — ще трябва да я изслушате търпеливо.

Влизат отново Войниците, водейки Парол с превръзка на очите.

БЕРТРАМ

Чума да го тръшне! И с превръзка! Не може да каже нищо за мене!

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК (*настрани към Бертрам*)

С-с-ст! Сляпата баба пристига... Портотартароса!

ПЪРВИ ВОЙНИК

Генералът заповяда да почнат мъченията. Ще кажеш ли нещо доброволно?

ПАРОЛ

Всичко, което знам! Без принуда! На ситно да ме накълцате, не мога да кажа повече!

ПЪРВИ ВОЙНИК

Боско чимурчо.

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Боблибиндо чикурмурко.

ПЪРВИ ВОЙНИК (*настрани към Втори благородник*)

Вие сте великодушен генерал! (*Високо.*) Генералът заповяда да ни отговориш на въпросите, които ще ти бъдат зададени по списък.

ПАРОЛ

Ще казвам истината, кълна се в живота си!

ПЪРВИ ВОЙНИК

„Да бъде запитан преди всичко каква сила има конницата на дука?“ Какво ще кажеш?

ПАРОЛ

Пет-шест хиляди коня, но всички кекави и негодни. Хората са съвсем разпасани, а офицерите — от кол и въже, истина е, както ми са мили животът, името и честта ми!

ПЪРВИ ВОЙНИК

Да запиша ли така отговора ти?

ПАРОЛ

Да! Готов съм да се закълна в каквото щете, че е верен!

БЕРТРАМ (*настрани*)

За него няма нищо свято. Какъв закоравял мерзавец!

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК (*настрани към Бертрам*)

Лъжете се, графе. Това е вашият месье Парол, боецът без страх и трепет — както сам обичаше да се величае, — който имаше цялата военна теория в шарфа вързана, а цялата практика — на шпагата нанизана!

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК (*настрани*)

И аз вече няма да смятам за храбрец всеки, който има лъснато оръжие, и да мисля, че щом някой си носи изящно униформата, нищо не му липсва.

ПЪРВИ ВОЙНИК

Така. Записано.

ПАРОЛ

Казах „пет-шест хиляди“, но по-добре нека прибавим „приблизително“! Искам да казвам самата истина.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК (*настрани*)

И този път е много близо до нея!

БЕРТРАМ (*настрани*)

Но в тези обстоятелства не заслужава похвала за това.

ПАРОЛ

„От кол и въже“, нали?

ПЪРВИ ВОЙНИК

Ясно, записано е.

ПАРОЛ

Покорно благодаря. Истината си е истина! От кол и въже са до един!

ПЪРВИ ВОЙНИК

„Да бъде запитан за числеността на пехотата им.“ Какво ще кажеш?

ПАРОЛ

Честна дума, господине, ще ви кажа самата истина, както ако този час ми е последният! Чакайте. Спурио — сто и петдесет; Себастиан — и той толкоз; Корамбус — също; Жак — и той; Гилтиан, Козмо, Лодовико и Грацио имат по двеста и петдесет; в моя отряд Кристофор, Бомон и Бенцио също имат по двеста и петдесет всеки; общо, значи, между годни и негодни, не повече от петнадесет хиляди пехотинци. И от тях половината не смеят да си изтърсят снега от наметките, за да не се разпаднат.

БЕРТРАМ *(настрани)*

Какво да го направим този?

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК *(настрани към Бертрам)*

Нищо. Ще му благодарим и толкоз. *(Към Първи войник.)* Попитай го какво знае за мене и с какво име се ползвам пред дука.

ПЪРВИ ВОЙНИК

Добре, записахме го. „Да бъде запитан дали има в лагера им един капитан Дюмен, французин, с какво име се ползва пред дука, дали е смел, честен и опитен войник и може ли да бъде подкупен.“

ПАРОЛ

Много ви моля, ако може да задавате въпросите поотделно.

ПЪРВИ ВОЙНИК

Познаваш ли капитан Дюмен?

ПАРОЛ

Познавам го. Беше чирак на кърпач в Париж, но го нашибаха с камшик сред площада и го изгониха от града, защото беше направил дете на една градска слабоумна, която, понеже била няма, не могла да му каже „не“.

БЕРТРАМ *(настрани към Първи благородник)*

Моля ви, спрете ръката си, макар че главата му плаче за първата керемида, която ще се откачи от стряхата си!

ПЪРВИ ВОЙНИК

И този капитан е в лагера на дука, така ли?

ПАРОЛ

Положително, и доста въшлясал.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК *(настрани)*

Не ме гледайте така! Ще дойде и вашият ред!

ПЪРВИ ВОЙНИК

С какво име се ползва пред дука?

ПАРОЛ

Дукът го знае само като мой подчинен, и то от най-некадърните. Вчера ми прати заповед да го разжалвам. Мисля, че писмото е в джоба ми.

ПЪРВИ ВОЙНИК

Добре, да го потърсим!

ПАРОЛ

Всъщност не съм сигурен. Или е тук, или при другите писма на дука, в палатката ми.

ПЪРВИ ВОЙНИК

Ей го! Това трябва да е. Да ти го прочетем ли?

ПАРОЛ

Не знам дали е то.

БЕРТРАМ (*настрани*)

Нашият преводач си го бива!

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК (*настрани*)

Отличен е!

ПЪРВИ ВОЙНИК (*чете*)

„Диано, граф Бертрам ум няма грам,
но затова пък е червив от злато...“

ПАРОЛ

Не, не! Не е това, господине! Това е писмо до една девойка от Флоренция. Диана се казва. Предпазвах я от примамките на Русилъонския граф, един празноглав хлапак, който е отгоре на това невероятен сладострастник! Върнете го в джоба ми, моля ви!

ПЪРВИ ВОЙНИК

Не, с твое позволение първо да го прочетем.

ПАРОЛ

Уверявам ви, че моите намерения към това девойче бяха напълно почтени! Писах й, защото знаех, че младият граф е опасен развратник и гълта девствениците на стада, както кит — малките рибки!

БЕРТРАМ (*настрани*)

Проклет двуличен негодник!

ПЪРВИ ВОЙНИК (*чете*)

„... Щом той къдне се, ти се пазари!
Преди да е платил, недей му дава,
че после, като дойде до пари,
не помни графа за графа такава.
И знай, Диано, туй ти пише мъж:
със него поиграй си, мене дръж,

че тоз хлапак е много бърз в кревата —
и там, каквото плаща, е в предплата!
Твоят, както вече ти го прошепна
на ушенцето,
Парол“

БЕРТРАМ (*настрани*)

Ще го прокарам през цялата войска с пръчки, с тази хартия на челото!

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК (*настрани*)

Това е вашият предан приятел, графе, с многото чужди езици и великият герой!

БЕРТРАМ (*настрани*)

Преди не можех да понасям само котките, а този сега ми е по-омразен от котарак!

ПЪРВИ ВОЙНИК

По израза на генерала, драги, заключавам, че май ще те бесим.

ПАРОЛ

Живота ми, господине! Не ми го взимайте! Не че ме е страх от смъртта, но много съм грешил и искам да употребя остатъка от дните си за разкаяние. Оставете ме жив, господине! В тъмница, в стеги, където щете, но да живея!

ПЪРВИ ВОЙНИК

Ще видим какво може да се направи, затова не укривай нищо! Да се върнем на капитана Дюмен! Ти ни каза за името му пред дука и за храбростта му. Какво ще кажеш за неговата чест?

ПАРОЛ

Чест у него? Той от манастир яйце ще задигне! Жени краде и насилва не по-зле от Нес, кентавъра^[34]. Клетви не признава — в престъпването им е по-силен от Херкулеса^[35]. А лъже с толкова красноречие, господине, че истината онемява пред него. Пиянството е

най-голямата му добродетел, защото се напива като свиня и в съня си не нанася вреда никому освен на завивките си, а пък хората му знаят навика и го хвърлят да спи в сламата. За честта му друго не мога да кажа, господине. Той има всичко, което липсва на човека с чест, и няма нищо от онова, което честният притежава.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК *(настрани)*

Започва да ми харесва.

БЕРТРАМ *(настрани)*

За това описание на честността ви? Язва да го поразя, за мене става все по котак!

ПЪРВИ ВОЙНИК

А какво ще кажете за войнишката му опитност?

ПАРОЛ

Което е право — право, господине. В Англия е бил барабана пред трупа странстващи актьори — трябва да му се признае, — но от другите му бойни подвизи в тази страна знам само, че е имал честта да обучава лондонските стражи да се строят по двама в местността Майленд. Бих искал да кажа повече добри неща за него, но в това за Майленд не съм сигурен.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК *(настрани)*

Не, той толкоз надподлизурства всяка подлост, че това постижение му изкупва греха!

БЕРТРАМ *(настрани)*

Чумата да го тръшне, за мен си остава котак!

ПЪРВИ ВОЙНИК

Щом достойнствата на този капитан са толкоз бедни, няма да те питаме дали би могъл да бъде подкупен да дезертира.

ПАРОЛ

Господине, за четвърт екю^[36] той ще ви продаде своето спасение, свободно от дългове и ипотеки, с лишаване за вечни времена от права върху същото на всички негови наследници по пряка и съребрена линия.

ПЪРВИ ВОЙНИК

А какво представлява брат му, другият капитан Дюмен?

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК (*настрани*)

Защо трябва да го пита и за мен?

ПЪРВИ ВОЙНИК

А? Какво представлява?

ПАРОЛ

И той е от същия дол дренки! Малко отстъпва на брата си в качествата, но затова пък много го превъзхожда в недостатъците. Подобър е от него в страхливостта например, макар че оня минава за отличен по тази част. При отстъпление той е по-бърз от кой да е лакей, а при нападение обикновено получава схващане на прасците.

ПЪРВИ ВОЙНИК

Ако те оставим жив, готов ли си да предадеш флорентийците?

ПАРОЛ

Да, и началника на конницата им граф Русильонски!

ПЪРВИ ВОЙНИК

Ще доложа на генерала ни и ще узная волята му.

ПАРОЛ (*настрани*)

И да не съм чувал вече за барабани! Чумата да ги поразии всички! Натопих се в тази каша само за да се покажа храбър и да разсея подозренията на това русильонско женкарче. Но кой да знае, че ще попадна на засада!

ПЪРВИ ВОЙНИК

Няма спасение, драги, ще трябва да умреш. Генералът казва, че човек, който така подло е издал тайните на своята войска и е излял толкоз мерзости по адрес на хора с почтено име, не може да послужи за нищо честно на този свят и затова трябва да умреш... Хайде, палачо, готви дръвника!

ПАРОЛ

О, Боже! Милост, господине! Дайте ми да живея или поне да видя смъртта си!

ПЪРВИ ВОЙНИК

Това може! Прости се с всичките си приятели!

Сваля превръзката от очите му.

Огледай се! Да познаваш някого?

БЕРТРАМ

Здравейте, благородни капитане!

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Как сте, капитан Парол?

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Нашите поздравления, капитане!

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Може би ще пратите по мен поздрави до господин Лафьо, капитане? Аз тръгвам за Франция.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Дали ще ми дадете един препис от този сонет, с който ходатайствате за Русильонския граф пред малката Диана? Ако не бях такъв страхливец, щях да ви го взема насила, но довиждане!

Излиза заедно с Бертрам и Втория благородник.

ПЪРВИ ВОЙНИК

Съвсем ви разголиха, капитане! Само шарфът ви остана.

ПАРОЛ

Кой може да устои на един заговор?

ПЪРВИ ВОЙНИК

Ако намерите някоя страна, населена от жени, опозорени като вас, можете да станете родоначалник на племе от безсрамници. Сбогом, господине! Аз също заминавам за Франция — ще поразкажа за вас там.

Излиза заедно с другите Войници.

ПАРОЛ

Пък аз съм им признателен! Да имах
сърце на честолюбец, при тоз срам
да съм умрял от разрив. Аз — напротив!
Е, няма да съм вече капитан,
ала ще пия, ям и спя по-сладко
от капитаните. Това че просто
съм туй, което съм, ще ми помогне
да преживея. Да трепери, който
си знае тайно, че е самохвалко,
защото като мен ще гръмне жалко!
Прощавай, чест! Ръждясвай, меч мой боен!
В срама, Пароле, по ще си спокоен!
Смешник стани — и то е занаят!
За всеки има хляб на тоя свят.

Излиза.

---

[32] „... диалог между Войника и Смешника...“ — вероятно намек за някаква комедийна сценка, популярна на времето. ↑

[33] „... незаслужено са носили шпори...“ — в Средновековието шпорите са били знак на благородниците. ↑

[34] „... *насилва не по-зле от Нес — кентавъра!*...“ (мит.) — според древногръцкото предание кентавърът (получовек-полукон) Нес откраднал и се опитал да изнасили жената на Херкулес — Деянира. ↑

[35] *Херкулес* или *Херакъл* (мит.) — главен герой на гръцката митология, извършил 12 подвига, като удушването на Немейския лъв, умъртвяването на Лернейската хидра, надвиването на Критския бик и т.н. ↑

[36] *Екю* — стара френска монета. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Домът на Вдовицата във Флоренция.

Влизат Елена, Вдовицата и Диана.

ЕЛЕНА

И поръчител мой за туй, че вие не ще пострадате, ще бъде сам един от най-великите монарси на християнството, пред чийто трон, за да постигна своята цел, ще трябва да падна на колене. Неотдавна услуга му направих аз, която в сърцето на татарин би могла да посади признателност. Узнах, че кралят е в Марсилия — дотам ще стигнем лесно. Трябва да ви кажа, че моят мъж ме смята за умряла и със разпускането на войската ще тръгне за към къщи си, където със помощта на краля и Небето ще бъдем преди него.

ВДОВИЦАТА

О, госпожо,
до днеска не сте имали по-вярна
служителка от мен!

ЕЛЕНА

А вие, драга —
приятелка, по-щедра и готова
да ви възнагради! Небето горе
ме е създало, зестра за да дам
на дъщеря ви, също както нея

определило е да ме сближи
със моя мъж. О, тез мъже чудати,
намиращи в отбягваното сладост,
когато лековерната им похот
скверни ноцта, като погрешно взима
жена омразна за жена любима!
Но друг път за това... От вас, Диана,
ще искам още малко зарад мен
да се помъчите.

ДИАНА

Кажете само —
готова съм да срещна смъртни мъки
заради вас!

ЕЛЕНА

Благодаря ви, драга,
но сигурна съм, пролетта е близка
и розовата шипка ще разцъфне
така гальовна, както беше злобна
с бодлите си до днес! Но да вървим!
Колата чака. Времето лети.
След дъжд и гръм лазурите сияят.
Добро е всичко, щом добър е краят!

Излизат.

ПЕТА СЦЕНА

Графският замък в Русильон.

Влизат Графинята, Лафьо и Шутът.

ЛАФЬО

Не, не, синът ви е бил подучен от оня тафтен негодник с нацепените ръкави, който със шафрана от яките си^[37] би могъл да боядиса в жълто човките на младежите в цяла страна! Да не беше той, вашата снаха щеше да бъде сега жива, а синът ви — вкъщи си и възвисен от краля много по-високо, отколкото би могъл да го издигне този търтей с червен мъх на опашката.

ГРАФИНЯТА

Да не бях го виждала! Тя беше най-добродетелната девица, която Природата е създавала. Ако беше плът от плътта ми и ми бе струвала родилни мъки, пак не бих хранила към нея по-дълбока обич!

ЛАФЬО

Добра жена беше, добра жена! Не се намира лесно сред тревите такава рядка билка!

ШУТЪТ

Точно така, уважаеми, тя беше истинска роза или теменужка!

ЛАФЬО

Това не са билки, глупако, а цветя за хубост и мирис.

ШУТЪТ

Е, аз нямам носа на Навуходоносор и не ги знам тези треволяци^[38].

ЛАФЬО

А дали си глупак, или мошеник, това знаеш ли?

ШУТЪТ

На служба при мъжете съм мошеник, а при жените — глупак.

ЛАФЪО

Обясни!

ШУТЪТ

На мъжете услужвам, като ги мамя с жените им.

ЛАФЪО

Добре, при тях си наистина мошеник.

ШУТЪТ

А жените обслужвам с глупашката си дрънкулка.

ЛАФЪО

Подписвам, че си и двете — и глупак, и мошеник.

ШУТЪТ

На вашите услуги!

ЛАФЪО

Не, не, не!

ШУТЪТ

Добре, ако не мога да служа на вас, мога да служа на един принц, по-велик от ваша милост.

ЛАФЪО

Френски ли?

ШУТЪТ

Името му е английско, но има имена и в другите страни, а най-много го тачат във Франция.

ЛАФЪО

И кой е той?

ШУТЪТ

Черният принц^[39], уважаеми, тоест Принцът на мрака, сиреч Дяволът.

ЛАФЬО

Дръж таз кесия! Но не ти я давам, за да те подмамня от господаря ти. Продължавай да му служиш!

ШУТЪТ

Аз съм родом от горски край и винаги съм обичал да се грея на голям огън, а при господаря, за когото говорим, огънят е вечен. Но понеже е принц, нека знатните се тълпят в двора му. Аз съм за къщата с малката вратичка, през която надутият разкош, смятам, трудничко се провира. Някой и друг благородник, ако се смири, може да успее, но повечето, каквито са изнежени и чувствителни, ще предпочетат цветния път към широката порта и големия огън.

ЛАФЬО

Тръгвай, започваш да ми досаждаш! Казвам ти го навреме, за да не се скараме. Върви! Да се погрижат за конете ми! И без шеги с тях!

ШУТЪТ

Защо? Тези шеги ще бъдат за конете ви законни шеги.

Излиза.

ЛАФЬО

Хапливи са му смешките на тоз мошеник.

ГРАФИНЯТА

Така е. Покойният ми съпруг се забавляваше много с него и по негова воля го държим, но той си е въобразил, че всяка дързост му е позволена. Съвсем се е разпасал и говори, каквото му скимне.

ЛАФЬО

Харесва ми все пак. Няма нищо лошо... Бях почнал да ви казвам: когато узнах, че добрата съпруга на сина ви е починала и че той се готви да се завърне у дома си, помолих краля да му намекне за моята дъщеря. Той — когато синът ви и тя бяха още невръстни — беше я набелязал за негова жена. Негово величество обеща да го стори... А този е най-добрият начин да бъде върнато разположението му към сина ви. Как гледа ваша милост на това?

ГРАФИНЯТА

Благосклонно, господине, и много бих желала да се сбъдне.

ЛАФЬО

Негово величество пристига от Марсилия, сменяйки впряг след впряг, здрав и бодър, сякаш е на трийсет. Утре ще бъде тук — зная го от човек, който рядко ме е осведомявал грешно.

ГРАФИНЯТА

Радвам се, че ще мога да го видя, преди да умра. Получих писмо, че синът ми си пристига тази вечер. Ще помоля ваша милост да остане в замъка до срещата му с краля.

ЛАФЬО

Тъкмо си мислех, госпожо, какво да направя, за да бъда допуснат до нея.

ГРАФИНЯТА

Трябва само да пуснете в ход своите права.

ЛАФЬО

Използвал съм ги доста често, госпожо, но, слава Богу, още не са се изхабили.

Влиза отново Шутът.

ШУТЪТ

Господарко, пристигнал е младият господин с кадифена лепенка на бузата. Какво има под нея — дали славна рана или нещо по-друго^[40] — това кадифето знае, но лепенката е голяма във всеки случай. Тъй поне на лявата си буза, може да се каже, има мъх.

ЛАФЬО

Един белег от рана е белег за храброст. И този ще е такъв.

ШУТЪТ

Да, но като ти е накълцан фасонът!

ЛАФЬО

Да посрещнем сина ви, моля! Нетърпелив съм да поговоря с младия храбрец.

ШУТЪТ

Вън има цяла дузина от тях с едни шапки — шапка да им свалиш — и едни пера — с перо не можеш ги описа! Кланят се на всеки мъж и скланят учтивости пред всяка дама!...

Излизат.

---

[37] „... със шафрана на яките си...“ — елегантните мъже от Шекспирово време боядисвали в жълто — с шафран — яките и маншетите си. ↑

[38] „... нямам носа на Навуходносор и не ги знам тези треволяци“ — според Библията пророк Даниил, тълкувайки един сън на асирийския цар Навуходносор, му предрекъл, че седем години ще бъде отлъчен от хората, ще живее като полските животни и ще го хранят с трева като вол. ↑

[39] „... Черният принц...“ — по всяка вероятност тук — освен явния намек за дявола — има и още един намек за сина на Едуард III (1327–1377) — Едуард Уудсток, наречен Черният принц; той водил победоносни войни във Франция и французите се плашели от него като от дявола. ↑

[40] „... славна рана, или нещо по-друго...“ — намек за язва от френската болест, която е за Шекспир и за другите драматурзи от

времето много често тема за шеги. ↑

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Улица в Марсилия.

Влизат Елена, Вдовицата, Диана и двама Слуги.

ЕЛЕНА

От бързото препускане без отдих
духът ви е отпаднал, но това, че
забравили природата си крехка,
за мойто дело сляхте нощ със ден,
в мен, знайте, пусна корени, които
не ще изскубне нищо.

Влиза Придворен.

Ето кой,
ако поиска, път ще ми проправи
към краля ни... Здравейте, господине!

ПРИДВОРНИЯТ

Здравейте!

ЕЛЕНА

Аз ви зная от двореца.

ПРИДВОРНИЯТ

Възможно е.

ЕЛЕНА

Простете, господине,
но вярвайки, че още е правдив
слухът за добрината ви, ще дръзна —
принудена от нуждата, която
забравя за изящните обноски —
да ви поискам нещо срещу своята

признателност до гроб.

ПРИДВОРНИЯТ

Какво е то?

ЕЛЕНА

Да поднесете таз молба на краля
и ми помогнете със своето име
да се явя пред неговия поглед.

ПРИДВОРНИЯТ

Че кралят не е тук.

ЕЛЕНА

Как тъй?

ПРИДВОРНИЯТ

Така.

Внезапно отпътува снощи късно.

ВДОВИЦАТА

О, Господи, напразни труд и мъки!

ЕЛЕНА

Щом краят е добър, добро е всичко.
Не става нищо на света самичко.
Търпение!... Загде замина кралят?

ПРИДВОРНИЯТ

Доколкото разбрах, за Русильон.
И аз отивам там.

ЕЛЕНА

Тогава моля,
понеже вероятно вий по-рано
от нас ще го настигнете, вложете

писмото ми във благата му длан.
То укор няма да ви навлече,
а може би ще бъдете доволен,
задето сте си дали труд за него.
И ние според силите си също
ще бързаме.

ПРИДВОРНИЯТ

За вас ще го направя.

ЕЛЕНА

Пък аз ще знам, каквото и да стане,
да ви докажа своята благодарност...
По-бързо! На конете!

Излизат.

ВТОРА СЦЕНА

Графският замък в Русильон.

Влизат Парол и Шутът.

ПАРОЛ

Драги месье Лаваш, предайте на господин Лафьо това писмо. Бях по-известен на вас преди, когато поддържах по-близки отношения с чистите дрехи, но сега Фортуна ме хвърли в своята смрад и аз доста силно излъхвам нейното неблагоприятие.

ШУТЪТ

Това нейно неблагоприятие наистина не се търпи. Отсега нататък няма да ям от нейните гозби... Не ми стой откъм вятъра, моля ти се!

ПАРОЛ

Няма защо да си запушвате носа, месье — това беше само една моя метафора.

ШУТЪТ

Щом смърди, ще си го запушвам и пред твойта метафора, и пред чиято и да било. Бъди добър, дръпни се малко!

ПАРОЛ

Моля ви, месье, отнесете му тази хартийка!

ШУТЪТ

Пфу! Стой по-далеч, ти казах. Да нося на един благородник хартия от нужника на Фортуна! Ха, ето го, иде лично!

Влиза Лафьо.

Господарю, представям ви един окалян котак — но не от рода на мускусните котки^[41], — който преди е мъркал и се е търкал в скута на Фортуна, но после е цопнал в нейното неблагоприятие и там — както

сам казва, — е намерил смрадта си. Използвайте го, моля, за каквото е годен, защото има вид на беден, нещастен, изпаднал и негоден за нищо скитник. С тези свои сравнения изразявам съжаленията на моето благополучие към неговото нещастие и го предоставям на вашата милост.

Излиза.

ПАРОЛ

Господарю, пред вас стои един, когото Фортуна издра жестоко!

ЛАФЬО

И как искаш да ти помогна? Късно е да ѝ режем ноктите. Тя, общо взето, е порядъчна дама и не оставя негодниците да се въртят дълго около нея. С какво мошеничество си я разгневил? Дръж това четвърт екю! За повече нека мировият съдия те помири с Фортуна — аз съм зает!

ПАРОЛ

Ваша чест, моля ви за още няколко думи!

ЛАФЬО

За да ми измолиш още няколко стотинки? Ето ти ги. Спести си думите!

ПАРОЛ

Господине, моето име е Парол.

ЛАФЬО

Защо не ми казахте тази парола веднага? Страсти Господни! Дайте ръка! Как е барабанът ви?

ПАРОЛ

О, господине, вие първи ме прозряхте!

ЛАФЬО

Наистина ли? И първи те презрях.

ПАРОЛ

Вие ме погнахте, вие ще ми помогнете!

ЛАФЪО

Засрами се, негоднико. Искаш да върша едновременно и свято, и пъклено дело?

Тръбен звук.

Кралят пристига, познавам знака му. Хайде, от мен да мине, потърси ме по-късно. Говорихме за тебе снощи — макар да си глупак и мошеник, трябва все пак да ядеш. Върви!

ПАРОЛ

Бог да ви закриля, господине!

Излизат.

---

[41] „... от рода на мускусните котки...“ — мускусни котки наричали гризачите, от чиито жлези се извлича мускуса, използван в парфюмерията. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Графският замък в Русилъон.

Тръбен звук. Влизат Кралят, Графинята, Лафьо, двамата френски благородници и Свита.

КРАЛЯТ

Тя беше рядък бисер и със нея
короната ни обедня не малко,
а лудият ви син не оцени
какво му бяхме дали!

ГРАФИНЯТА

Господарю,
това е минало и аз ви моля
да видите във него бунт простим
за младостта, във чийто плам, подобен
на огън, в който е подлято масло,
изгарят ум и разум!

КРАЛЯТ

Тъй да бъде!
Простено и забравено е всичко,
макар да бях опънал своя гняв,
готов за изстрел.

ЛАФЬО

Бих желал да кажа —
простете ми намесата! — че графът
извърши грях към своя повелител,
към майка си, към своята съпруга,
но троен грях към себе си с това, че
лиши се от жена, която с хубост
учудваше най-опитния поглед,
пленяваше със говор всеки слух

и правеше със своето съвършенство
най-гордите сърца да я наричат
със радост „господарко“!

КРАЛЯТ

Като хвалим,
което е загубено, ний правим
по-остра липсата му. Нека дойде!
Простихме му и срещата не бива
да спомня миналото. Не желаем
да проси извинение от нас.
Причината за нашата обида
е мъртва и последния ѝ въглен
заравяме дълбоко под самото
забвение. Да се яви пред нас
тъй, както се явява не виновен,
а непознат. Да знае, че желаем
да бъде тъй!

БЛАГОРОДНИК

Разбрано, господарю!

Излиза.

КРАЛЯТ

Какво ви каза той за дъщеря ви?
Говорихте ли?

ЛАФЬО

Каза, че зависел
във всичко от върховната ви воля.

КРАЛЯТ

Ще ги венчаем. Пишат ми, че бил се
прославил там.

ЛАФЬО

И славата стои му!

КРАЛЯТ

Днес, момко, в мене можеш ти да видиш
размесени и слънце, и градушка,
но златните лъчи надвиват вече
чернилката на облаците. Ставай!
Небето ти е ясно.

БЕРТРАМ

Господарю,
простете осъзнатия ми грях!

КРАЛЯТ

Простен е. И на миналото — точка!
Улавяй за перчема всеки миг,
защото стар съм и крадецът Време
с безшумната си стъпка ми задига
най-бързите решения. И тъй,
надявам се, че помниш дъщерята
на този благородник?

БЕРТРАМ

Да, кралю,
и с възхищение! На нея първа
бях спрял очите си; тогаз не дръзна
езикът ми да стане глашатай
на моето сърце, но затова пък
презрението сложи криви лещи
пред зрението ми и загрози
с тях всички хубости около нея,
направи да изглежда некрасив
или изкуствен всеки женски тен,
така разтегна тук, а там скъси

лицата правилни, че ги превърна
във уроди. Затуй оназ, която
ценяха всички — а пък аз, уви,
залюбих, щом загубих! — бе за мене
като пращинка, влязла във окото
със вятъра.

КРАЛЯТ

Добре се извиняваш.
Таз твоя късна обич облекчава
донейде твойта сметка, но все пак —
като на властник, твърде закъснял
с помилването си, ти казва с горест:
„Които са покойни, са достойни!“
В живота ценността неоченима
презира всеки, щом като я има,
и късно вижда колко е голяма
когато я потърси, а я няма.
Приятел тъй приятеля убива,
а сетне го оплаква в скръб горчива
и обичта му късна бди над гроба,
а гузна спи виновницата злоба...
Но туй „Амин“ да бъде за Елена!
Сега Мадлена ти е отредена.
Прати й знак! Ще чака кралят тука
до втората ти сватба. Бог сполука
тоз път да ти даде!

ГРАФИНЯТА

Или навреме
на майка ти живота да отнеме!

ЛАФЬО

О, сине мой, чието славно име
ще глътне името на моя дом,
дай нещо свое в дар за дъщеря ми,
та блеснало в душата й, да тласне

крака ѝ в път насам!

Бертрам му дава пръстен.

Какво е туй?

Заклевам се в брадата си, когато
прощавах се във двора със Елена,
видях на пръста ѝ подобен пръстен!

БЕРТРАМ

Не е бил този.

КРАЛЯТ

Дайте да го видя!

Сега, говорейки, все спирах поглед
на него... Да. Тоз пръстен беше мой.
Аз сложих го на пръста на Елена
във знак на туй, че щом изпадне в нужда,
ще има моята помощ. Как успял си
да я откъснеш от това, което
било ѝ е най-скъпо?

БЕРТРАМ

Господарю,
не се гневете, моля, но тоз пръстен
не е бил нивга неин.

КРАЛЯТ

Слушай, сине,
заклевам се в живота си, че тя
го носеше и че ѝ беше скъп
като живота ѝ!

ЛАФЬО

Познах го. Той е.

БЕРТРАМ

Вий лъжете се! Този пръстен тя

не го е и сънувала. Веднъж —
туй беше във Флоренция — към мене
от някакъв прозорец той долитна
в хартийка с името на таз, която
го беше хвърлила. От знатен род,
тя бе помислила, че съм свободен,
но щом узна, че нейната покана
не може да намери отклик в мен,
се примири, но не поця да вземе
обратно пръстена си.

КРАЛЯТ

Даже Плутос^[42],
пръв майстор на науката, която
превръща низките метали в злато,
природните потайности не знае
тъй, както аз познавам този пръстен!
Той беше мой, а после на Елена,
отдето да го имаш! Затова,
ако съзнаваш своите постъпки,
признай ни как и със каква принуда
си й го взел. Тя сто светци извика
свидетели, че няма да го смъкне
от пръста си, освен за да го сложи
на твоя пръст, но в брачното ви ложе —
където не си бил — или на мене
да го изпрати, в случай че я стигне
нещастие!

БЕРТРАМ

Тоз пръстен не е неин!

КРАЛЯТ

Кълна се във честта си, че говориш
неистина и правиш да покълнват
във мене подозрения, които
желая да отпъдя!... Ако ти

окажеш се дотолкоз безчовечен...
Но туй не е възможно!... И все пак
ти мразеше я смъртно и смъртта
постигна я; и че това е тъй,
не би ме уверило нищо, както
тоз пръстен тук, освен ако сам бях ѝ
склопил очите!... Да се задържи!
Таз улика, каквото и да стане,
ще оправдае мойто безпокойство,
защото досега неоправдано
съм бил спокоен. Махайте го! После
ще видим тази работа!

БЕРТРАМ

Когато
докажете, че пръстенът е неин,
ще сте доказали и че съм спал
със нея във Флоренция, където
кракът ѝ не е стъпвал!

Излиза, воден от Стражи.

КРАЛЯТ

Грозни мисли
забулват челото ми!

Влиза Придворният.

ПРИДВОРНИЯТ

Господарю,
със страх от укор ви поднасям тази
молба на една знатна флорентийка,
която пет-шест пъти безуспешно
се е опитвала да ви я връчи
от град на град. Приех да ѝ услужа,
склонен от нейната учтива реч

и мила прелест. Тя е тук отвън
и образът ѝ развълнуван явства,
че туй, което води я, е важно,
а тя подсказа ми, че то засяга
и вас, и нея.

КРАЛЯТ (*чете*)

„Подир много обещания, че ще се венчае за мене след смъртта на жена си, Русильонският граф — червя се да го напиша! — успя да ме обладае. Сега той овдовя и с това срокът на клетвите, които бях получила от него срещу честта си, изтече. Той избяга тайно от Флоренция и аз го последвах в родината му, за да търся справедливост. Дайте ми я, Ваше Величество — Вам се полага това! Инак един съблазнител ще тържествува, а една бедна девойка ще загине. Диана Капилети“

ЛАФЬО

Ще си купя зет от панаира, а този ще го обявя за продан. Не искам да го видя!

КНЯЗЪТ

С това разкритие, Лафьо, небето
опази те... Извикайте жената!
И графът тук да дойде незабавно!...
Боя се, че снаха ви е била
убита подло!

ГРАФИНЯТА

Справедлива казън
убиеца да стигне, ако тъй е!

Влиза отново Бертрам, воден от Стражи.

КРАЛЯТ

Учудва ме, човече, че готов бе
да се венчаваш, след като за теб са

съпругите чудовища дотам, че
след клетвите от тях побягваш в ужас!

Влизат Вдовицата и Диана.

Това ли е просителката?... Слушам.

ДИАНА

Пред вас е на колене, господарю,
една опозорена флорентийка
от старото семейство Капилети.
Узнали сте молбата ми и, значи,
узнали сте и колко съм достойна
за съжаление!

ВДОВИЦАТА

Пък аз, кралю, съм
нещастната й майка, оскърбена
на стари дни в честта си — чест и старост,
които, ако цяр не им дадете,
ще свършат едновременно!

КРАЛЯТ

Кажи:
познаваш ли тез две жени?

БЕРТРАМ

Кралю,
не мога и не искам да отричам,
че ги познавам, но, освен в това,
в какво ме обвиняват?

ДИАНА

О, мой графе,
защо тъй хладно гледате жена си?

БЕРТРАМ

Не съм я взимал за жена, кралю!

ДИАНА

Но вземете ли друга, тя ще вземе
една ръка — пред небесата моя,
един обет — и той пред Бога мой,
самата мен ведно със всичко мое,
защото аз тъй плътно с вас съм слята,
че таз, която иска ви за мъж,
ще трябва и за мен да се ожени!

ЛАФЬО

Вие така сте си орязали доброто име, че то ще е късо за дъщеря
ми. Не сте мъж за нея!

БЕРТРАМ

Кралю, това е само едно лудо,
отчаяно създание, с което
един път — два пъти съм се шегувал,
но трябва мислите ви да ценят
не много мойта чест, за да допуснат,
че бих я принизил до туй равнище.

КРАЛЯТ

Тез мисли, дръзки момко, ще ти бъдат
враждебни, докато с добри постъпки,
не ги спечелиш пак. Честта си ти
тепърва ще издигаш!

ДИАНА

Господарю,
под клетва нека каже дали смята,
че ми е взел моминството!

КРАЛЯТ

Да чуем!
Какво ще отговориш на това?

БЕРТРАМ

Че тази тука в лагера ни беше
жена за общо ползване!

ИАНА

Кралю,
това е клевета! Той би ме купил
по-евтино, да бих била такава.
Не вярвайте на думите му! Вижте
тоз пръстен тук, чиято красота,
цена и благородство нямат равни —
със тази ценност той е заплатил
една солдатска дрипла, ако съм,
каквато тук твърди!

ГРАФИНЯТА

Поруменя!
И пръстенът е нашият, познах го!
До днес шест пъти от баща на син
в рода ни той е бивал завещаван
като върховна ценност. Таз жена
е негова съпруга. Този пръстен
доказва го!

КРАЛЯТ

Май казахте, че в двора
вий имате и кой да потвърди.

ИАНА

Да, имам, господарю,
но чувствам се неловко да извикам
такъв свидетел. Казва се Парол.

ЛАФЬО

Днес срещнах тоз човек... ако човек е!

КРАЛЯТ

Докарайте го!

Излиза един Прислужник.

БЕРТРАМ

И защо ви трябва?
Това е всеизвестен негодяй,
когото хваща болест, ако сбърка
да каже истина. Нима ще бъда
за вас такъв, какъвто ме представи
тоз пръв лъжец?

КРАЛЯТ

Тя има твоя пръстен.

БЕРТРАМ

Да, има го! Хареса ми и аз
край нея завъртях се, а пък тя
започна да ме мами и отблъсква,
раздухвайки със хладина жарта ми —
понеже, както знаем, в любовта
препятствията само ни пришпорват
към повече любов — и тъй накрая
със своята обикновена хубост
и необикновена хитрина
изнуди ме и пръстена й дадох
за туй, което друг, от мен по-низък,
би купил на безценица.

ДИАНА

Ах, прав сте.
Напъдили сте вий жена тъй рядка,
та мене ли ще вземете! Щом вие
безчестен сте, без чест ще преживея.
Вземете своя пръстен и ми дайте
обратно моя си!

БЕРТРАМ

Не е у мен.

КРАЛЯТ

Какъв бе пръстенът?

ДИАНА

Съвсем подобен
на този върху пръста ви, кралю.

КРАЛЯТ

Този пръстен беше негов преди малко!

ДИАНА

И него съм му дала във леглото!

КРАЛЯТ

Не сте ли му го хвърлили, когато
минавал е под вашия прозорец?

ДИАНА

Аз казах истината.

Влиза отново Прислужникът, следван от Парол.

БЕРТРАМ

Господарю,
признавам, да, получих го от нея!

КРАЛЯТ

Листо да шумне, стряска те, храбрецо...
Това ли е човекът?

ДИАНА

Да, кралю.

КРАЛЯТ

Разказвай, хайде, истината цяла
без страх от господаря ти, когото
ще знам да укротя, ако си честен!
Какво е имал той със таз жена?

ПАРОЛ

Ваше величество, моят господар, с ваше разрешение, беше
честен благородник. Това-онова е правел като всеки благороден човек.

КРАЛЯТ

Недей извърта! Имал ли е той
любов със таз жена?

ПАРОЛ

Имаше, ваше величество, но то каква любов беше?

КРАЛЯТ

Е, каква?

ПАРОЛ

Такава, като на благородник.

КРАЛЯТ

И каква именно?

ПАРОЛ

Ами, любов и нелюбов.

КРАЛЯТ

Както ти си мошеник и немошеник. Какъв изврътлив хитрец!

ПАРОЛ

Само бедняк и покорен слуга на ваше величество.

ЛАФЬО

Добър барабанчик е, господарю, но ужасен оратор.

ДИАНА

Знаете ли дали графът ми е обещавал да се ожени за мене?

ПАРОЛ

Което си е истина, знам повече, отколкото ми се иска да кажа.

КРАЛЯТ

И няма да кажеш всичко, което знаеш?

ПАРОЛ

Ще кажа, щом е угодно на ваше величество! Както ви казах, аз им посредничих, но освен това той беше влюбен в нея, и още как! Ей Богу, луд беше и само говореше за сатаната, и за ада, и за фуриите, и за разни там, какви ли не! Те тогава още ми имаха вяра и аз знаех, че са спали заедно, и разни други работи, като туй, че той й обеща венчило, само че ако ви го кажа всичко това, ще си изпатя и затова няма да го казвам.

КРАЛЯТ

Ти вече всичко си каза, освен ако можеш да кажеш, че са и венчани. Но твърде много хитруваш в показанията и затова стой настрана!...

Тоз пръстен, значи, твой е?

ДИАНА

Да, кралю.

КРАЛЯТ

Кой даде ти го в дар? Или го купи?

ДИАНА

Не ми е подаряван. Нито купен.

КРАЛЯТ

Заел ти го е някой?

ДИАНА

Не и туй.

КРАЛЯТ

Тогаз си го намерила?

ДИАНА

Не съм.

КРАЛЯТ

Но щом като не си го придобила
ни тъй, ни тъй, то как си му го дала?

ДИАНА

Не съм му го и давала, кралю.

ЛАФЬО

Тази жена, ваше величество, е като ръкавица. Обръща се и
налице, и наопако.

КРАЛЯТ

Той беше мой, а после на жена му.

ДИАНА

За мен могъл би да е ваш и неин.

КРАЛЯТ

Задръжте я! Не ми се нрави вече!
В затвора!... И тогава също там!...
Не разберем ли как си се сдобила
със този пръстен, ще умреш след час!
Ще кажеш ли?

ДИАНА

Не бих могла, кралю!

КРАЛЯТ
В затвора!

ДИАНА
Ще посоча поръчител!

КРАЛЯТ
Продажница си ти! Сега го вярвам!

ДИАНА
Кълна ви се, че мъж не съм познала!

КРАЛЯТ
А този тук защо го обвини?

ДИАНА
Защото е виновен и невинен:
че е лежал със мен, той твърдо знае,
аз твърдо знам пък, че лъжа това е!
Не съм пачавра! Лъже тоя тук!
Мома съм или тоз ми е съпруг!

Сочи Лафьо.

КРАЛЯТ
Слуха ни тя обижда! Във затвора!

ДИАНА
Викнете поръчителя ми, майко!

Вдовицата излиза.

Кралю, почакайте! Златарят, който
е собственик на пръстена, след миг
ще дойде да внесе залог за мене.
А графът, който (както сам той знае)
ми взе честта, но без да я покътне
(тъй както аз пък знам), простен да бъде!

„Той спи с една и я оставя дева,
жена му пък във тоя миг зачева;
тя мъртва е, а плод във нея рита.“
И ето мойта гатанка разкрита!

Влиза отново Вдовицата, следвана от Елена.

КРАЛЯТ

Дали вълшебник духове не вика
насреща ми? Действителност ли виждам?

ЕЛЕНА

Не, господарю. Призрак на съпруга
вий виждате. Съпруга, но на име
без същността и.

БЕРТРАМ

С нея! С нея! Прощка!

ЕЛЕНА

О, скъпи господарю мой, когато
за таз мома ме взехте, вие бяхте
свръхнежен с мен! А ето тук това е
писмото ви: „От мене щом получиш
семейния ми пръстен и заченеш
от мене плод, тогаз...“ и тъй нататък.
Тоз пръстен ваш е, плод аз нося ваш —
ще сте ли мой, така спечелен дважд?

БЕРТРАМ

Кралю, щом свойте думи тя докаже,
ще бъда неин и в смъртта си даже!

ЕЛЕНА

Кралю, щом те окажат се измама,
развод до смърт да ни разкъса двама!...

О, майко моя, жива ли ви виждам?

ЛАФЬО

Очите ми усещат дъх на лук.

След миг ще се разплача...

Към Парол.

Ей, ти, спукан барабан, дай ми кърпа! Благодаря. Върви вкъщи — ще ми доставяш забавление. И престани с тези поклони, не мога да ги понасям!

КРАЛЯТ

Подробности от теб, умнице млада,
след малко ще изслушаме с наслада!...

Към Диана.

Ти мъж търси си — зестрата от нас,
защото виждам, че си чист елмаз,
опазил с добродетелна услуга
една девица и една съпруга!...
По-късно и останалата прежда
ще разплетем. Но всичко се нарежда.
А след горчилки, както всеки знай,
по-сладостен е сладостният край!

Тръбен звук.

---

[42] *Плутос* (мит.) — гръцки бог на богатствата. ↑

ЕПИЛОГ

АКТЬОР (*който играе краля*)

Играта свърши. Просяк става кралят^[43].

Добро е всичко, ако ни похвалят.

Нали затуй усърдно, ден след ден,

ви даваме и труд, и дар вроден.

Дълга си ний изпълнихме. Ваш ред е —
сърцата ни със радост изпълнете!

Излизат.

---

[43] „... просяк става кралят...“ — смисълът на фразата не е, че актьорите са просяци, а че в края на представлението просят аплодисментите на публиката. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.